

Thukydid · Den peloponnesiske Krig · 4. bog

oversat af Adam Schwartz

{1} Den følgende sommer på omkring den tid, hvor kornet sætter aks, sejlede ti syrakusanske og ti lokriske skibe til Messana og satte sig i besiddelse af den på opfordring af indbyggerne selv; og på den måde rev Messana sig løs fra Athen. [2] Syrakusanerne handlede overvejende ud fra en konstatering af, at stedet var velegnet til landgang på Sicilien, og de var derfor bange for, at athenerne før eller siden ville bruge det som base for et større anlagt angreb på dem. Lokrerne handlede ud fra deres had til rheginerne, som de ville gerne føre krig mod fra både land- og søsiden. [3] Lokrerne havde i forvejen foretaget en invasion af rheginsk territorium med deres samlede styrker for at forhindre dem i at komme Messana til undsætning, men også fordi de rheginere, der var i eksil og befandt sig i asyl hos lokrerne, pressede på over for dem. Rhegion havde nemlig gennem længere tid befundet sig i en tilstand af alvorlige interne partikampe og var i den nuværende situation ude af stand til at forsvare sig mod det lokriske angreb; og det fik lokrerne til at angribe med forøget styrke. [4] Da de havde hærget landet, trak de lokriske landstyrker sig imidlertid tilbage, mens flådestyrken opretholdt en blokade af Messana fra søsiden. De bemandede også andre skibe og gav dem instrukser om at støde til ved denne base og fortsætte krigen derfra.

{2} Omtrent på samme tid det forår, før kornet var modent, invaderede peloponneserne og deres allierede Attika under kommando af Agis, Archidamos' søn, konge af Sparta. De etablerede en lejr og gav sig til at hærge landet derfra. [2] Athenerne sendte de 40 skibe, de havde udrustet, til Sicilien, og med dem de to andre strateger, Eurymedon og Sophokles. Den tredje af dem, Pythodoros, var allerede ankommet til Sicilien. [3] Deres ordrer lød på undervejs at lægge ind til Kerkyra og sørge for folkene i byen, som var udsat for konstante plyndringstogter af de landflygtige borgere, der holdt til i bjergene. Ydermere havde en eskadre på 60 peloponnesiske skibe allerede sat sejl med kurs mod samme mål for at yde støtte til folkene i bjergene, og fordi de på grund af den alvorlige fødevarerknaphed i byen mente, at de let ville kunne få situationen dér under kontrol. Demosthenes, som havde været fritaget for embede siden sin tilbage-

komst fra Akarnanien, fik på egen forespørgsel tilladelse til at benytte denne eskadre efter forgodtbefindende på sejladsen rundt om Peloponnes.

{3} Da de var nået ud for Lakoniens kyst og stod ned langs den, hørte de, at de peloponnesiske skibe allerede var fremme ved Kerkyra. Eurymedon og Sophokles mente, at de burde sejle videre til Kerkyra med det samme, men Demosthenes opfordrede dem til først at lægge ind ved Pylos og der tage sig af det, der skulle gøres, før de fortsatte sejladsen. De to andre kom med indvendinger, men i mellemtiden ville tilfældet, at et stormvejr faldt over skibene og drev dem ind til Pylos. [2] Demosthenes krævede nu, at de omgående gik i gang med at opføre fæstningsværker – det var derfor, han var sejlet med ud, sagde han. Han viste dem, at der var rigelige mængder af både tømmer og sten, og også at stedet selv var stærkt fra naturens hånd og fuldkommen ubeboet, ligesom meget af det omliggende land. (Pylos ligger omtrent 75 kilometer fra Sparta, i det, der engang var messensk territorium; spartanerne kalder den Koryphasion.) [3] De andre påpegede, at der er rigeligt med øde forbjerge på Peloponnes at indtage, hvis det, han ville, var at spille statens penge. Men Demosthenes mente, at dette sted bød på adskillige fordele frem for noget andet: der var adgang til en havn, messenerne var fortrolige med stedet fra før i tiden, og eftersom de talte samme dialekt som spartanerne, kunne de med Pylos som base forvolde dem stor skade, og samtidig ville de udgøre en pålidelig vagtstyrke på stedet. {4} Det lykkedes ham hverken at få overtalt de to strateger eller de menige soldater (som han bagefter havde henvendt sig til ved at inddrage deres delingsførere), og han måtte derfor sidde uvirksom hen, mens vejret fortsat umuliggjorde sejlads. Men soldaterne, som jo gik og ikke havde noget at tage sig til, blev til sidst selv grebet af den indskydelse at fordele sig og få stedet befæstet. [2] De tog altså fat og arbejdede løs. De havde ganske vist intet stenhuggerværktøj, men udvalgte i stedet stenene enkeltvis og bar dem hen og anbragte dem der, hvor hver især nu kunne passe ind. De havde ingen baljer, så når der skulle bruges ler på nogle steder, bar soldaterne det i stedet på ryggen ved at bøje sig forover, så det lå nogenlunde plant, og ved at folde hænderne på ryggen, for at det ikke skulle glide af. [3] De skyndte sig alt, hvad de kunne, med at få forstærket de mest udsatte steder, før spartanerne kunne nå frem og gribe ind; men på de fleste punkter var stedet af natur vanskeligt tilgængeligt og behøvede ingen fæstningsmur. {5} Spartanerne var nu faktisk netop ved at fejre en religiøs fest, og da de fik efterretning om sagen, tog de sig ikke noget videre af det. De mente, at når de først rykkede ud, ville fjenden ikke blive og tage kampen op, eller

også ville de med lethed kunne storme og indtage befæstningen. Det forhold, at den spartanske hovedstyrke stadig lå uden for Athen, var også medvirkende til at holde dem tilbage. [2] Athenerne fuldførte befæstningen af de dele, der lå ned til vandet, og dem der ellers var mest udsat, på seks dage. De lod Demosthenes blive tilbage på stedet som chef for bevogtningsstyrken med fem af skibene under sin kommando. Størstedelen af eskadren hastede videre på deres togt mod Kerkyra og Sicilien.

{6} Da peloponneserne i Attika fik efterretning om, at Pylos var blevet erobret, skyndte de sig at bryde op og begive sig hjemad. Dels mente spartanerne og kong Agis, at affæren med Pylos gik dem meget nær; dels havde de invaderet tidligt på året, mens kornet stadig var grønt, så det kneb for flertallet af tropperne at skaffe proviant nok. Ydermere var vejret blevet ukarakteristisk vinteragtigt for denne årstid, hvilket plagede hæren meget. [2] Der var således adskillige grunde til, at de trak sig så hurtigt tilbage, og at denne invasion blev den mest kortvarige af dem: de blev ikke mere end 15 dage i Attika.

{7} Omtrent på denne tid erobrede den athenske strateg Simonides Eion i Thrakien, som var en koloni fra Mende, men nu var fjende af Athen. Han havde rejst en styrke bestående af de få athenere fra garnisonerne deroppe og et større antal af Athens allierede og indtog byen, som blev overdraget til ham ved forræderi. Chalkideerne og bottiainerne rykkede imidlertid omgående Eion til undsætning, og Simonides blev slået tilbage fra byen med betragtelige tab af mænd.

{8} Da peloponneserne havde trukket sig tilbage fra Attika, rykkede spartiaterne og de nærmestboende perioiker direkte mod Pylos, hvorimod det gik noget langsommere med de andre spartaneres fremmarch, eftersom de først for nylig var vendt tilbage fra en anden militæroperation. [2] De sendte også besked rundt til resten af Peloponnes om hurtigst muligt at komme til Pylos og yde bistand, og de tilbagekaldte også eskadren ved Kerkyra. Skibene blev trukket over isthmen ved Leukas og undgik at blive opdaget af den athenske eskadre, som nu var ved Zakynthos, og på den måde nåede de frem til Pylos og sluttede sig til landstyrkerne, der allerede befandt sig der. [3] Mens den peloponnesiske eskadre endnu var undervejs mod Pylos, nåede Demosthenes i al hemmelighed at få sendt to skibe afsted, som skulle give Eurymedon og de athenske besætninger på eskadren ved Zakynthos besked på at komme derhen, eftersom Pylos nu var truet. [4] Skibene skød maksimal fart i overensstemmelse med Demosthenes' instrukser, mens peloponneserne gjorde sig parat til at angribe befæstningen fra både

sø- og landsiden. De regnede med, at det ville være en let sag at indtage et bygningsværk opført i huj og hast og forsvaret af ganske få mænd. [5] De imødeså desuden, at den athenske eskadre fra Zakynthos ville komme til hjælp, og derfor planlagde de – hvis det trods alt ikke skulle lykkes dem at få erobret befæstningen inden da – at blokere indløbene til havnen for at afskære athenerne muligheden for at ankre op der.

[6] Den ø, der bliver kaldt Sphacteria, strækker sig langs kysten i ganske kort afstand, hvorved den gør havnen velbefæstet og indløbene snævre: i den ene ende, ved den athenske befæstning og Pylos, er der plads til to skibe side om side, mens der i den anden, der vender mod resten af fastlandet, er et stræde på godt og vel halvanden kilometer. Øen var fuldstændig skovklædt og uden veje eller stier, fordi den var ubeboet, og lidt mindre end tre kilometer lang. Spartanerne planlagde altså at blokere indløbene med skibe lagt tæt sammen og med stævnen vendt udad. De var bange for, at øen kunne blive en base, som athenerne kunne iværksætte operationer mod dem fra, og derfor landsatte de en hoplitstyrke på den og opstillede en anden styrke på fastlandet overfor. [8] På den måde var det meningen, at både øen og fastlandet skulle være fjendtligt territorium for athenerne og forhindre dem i at gøre landgang andre steder, eftersom kysten rundt omkring Pylos og uden for havnen, ud mod det åbne hav, ikke frembød nogen ankerplads og således ingen mulighed for at komme athenerne til hjælp. Selv kunne de undgå risikoen ved et søslag og i stedet formentlig erobre befæstningen ved belejring, da stedet var blevet besat uden videre forberedelse og derfor manglede forsyninger. Sådan besluttede de at gøre, og de gik i gang med at sejle hoplitter over til øen, idet de til det formål trak lod blandt soldater fra alle locherne. Adskillige delinger var allerede blevet sat over og vendt tilbage igen på rotationsbasis; den sidste, som blev fanget på øen, udgjorde 420 mand og desuden deres personlige heloter. Denne styrke stod under kommando af Epitadas, Molobros' søn.

{9} Da Demosthenes så, at spartanerne stod klar til et angreb fra to sider med en kombination af sø- og landstyrker, gik han i gang med sine egne forberedelser. Han lod resten af de trierer, der var blevet efterladt til ham, trække op på land nedenfor fæstningen og lod dem indhegne med et palisadeværk; og besætningerne bevæbnede han med skjolde af lav kvalitet, de fleste flettet af vidjer, da det jo ikke kunne lade sig gøre at skaffe våben på dette øde sted; og selv de måtte derfor tages fra to messenske fartøjer, en kaper-*pentekontor* og en jagt, der netop lagde ind. [2] Af disse messenere kunne der opstilles omkring 40 hoplitter, som Demosthenes lod indgå i den øvrige styrke. Største-

delen af soldaterne, både dem uden og dem med hoplitbevæbning, opstillede han overvejende på den bedst befæstede og stærkeste side af fæstningen, nemlig den der vendte ind mod land, med ordre om at slå ethvert infanteriangreb tilbage. Selv udvalgte han sig 60 hoplitter og nogle få bueskytter af den samlede styrke og gik uden for befæstningen og ned til vandet, til det punkt hvor han forventede, at fjenden med størst sandsynlighed ville forsøge landgang. Terrænet var ganske vist klippefyldt og svært fremkommeligt hér, hvor det vendte ud mod det åbne hav; men det var også det punkt, hvor fæstningsmuren var svagest, og dette regnede han med ville anspore fjenden til en determineret indsats. [3] Athenerne havde jo aldrig nogensinde tvivlet på deres overlegenhed til søs og havde derfor ikke gjort befæstningen særligt stærk på dette punkt; men hvis fjenden alligevel fik gennemtvunget en landgang, risikerede hele befæstningen at falde. [4] På dette sted helt nede ved vandkanten opstillede Demosthenes altså sine hoplitter for om muligt at forhindre fjenden i at gå i land, og han gav dem følgende opmuntring med på vejen:

{10} “Folkens! Vi står sammen om at se faren i øjnene her, og jeg vil ikke have, at nogen af jer i denne pressede situation prøver på at spille klog ved at regne på alt det, der truer os fra alle sider. Tværtimod: I skal lægge den slags tanker fra jer, fatte mod og gå direkte løs på fjenden – så har vi gode chancer for at sejre, ganske som vi har gjort det før. For det gælder overalt, hvor en situation er så tilspidset som den, vi befinder os i: der har beregninger ikke noget at gøre; det gælder om at kaste sig ud i det og konfrontere faren. [2] Efter min opfattelse er forholdene faktisk også overvejende til vores fordel, hvis bare vi er parate til at holde stand og ikke vil lade fjendens talmæssige overlegenhed skræmme os til at smide de fordele, vi allerede har, fra os. [3] Dette er for eksempel et vanskeligt sted at foretage landgang, og det mener jeg afgjort er til vores fordel: det vil være på vores side under kampen, hvis vi bare holder stand. Viger vi derimod, er det lige meget, hvor svært fremkommeligt terrænet er: det er let nok for fjenden at forcere, hvis der ikke er nogen til at spærre dem vejen. Vi får med langt farligere modstandere at gøre, netop fordi det er svært for dem at trække sig tilbage, især da hvis vi trænger dem voldsomt. Det er nemlig, mens de endnu er ombord på skibene, vi har den største chance for at slå dem tilbage –

kommer de først fra borde, er de på lige fod med os. [4] I skal heller ikke være alt for bange for deres talmæssige overlegenhed. De er måske nok mange, men de kan kun sende få i kamp ad gangen, fordi det er så svært for dem at komme til at lande skibene. Vi står over for en hær, som måske nok er talmæssigt stærkere, men som i andre henseender ikke møder os på lige fod. For de er ikke på fast grund, men er nødt til at kæmpe ombord på skibe; og på havet skal en lang række faktorer gå op i en højere enhed, hvis det skal lykkes. [5] Derfor mener jeg, at deres vanskeligheder opvejer vores ringere tal. Som athenere ved I af personlig erfaring, hvad en landgang på fjendtligt territorium vil sige. I ved, at det ikke lader sig gøre at gennemtvinge den, hvis modstanderen holder stand og ikke viger af skræk for årernes brusen og det skræmmende syn af krigsskibe, der nærmer sig. Jeg forventer derfor af jer, at I på samme måde holder stand og slår fjenden tilbage her i vandkanten – at I redder både os selv og stillingen her.”

{11} Omtrent sådan opmuntrede Demosthenes athenerne, som kom til at føle sig mere rolige. De marcherede ned til havet, hvor de tog opstilling langs vandkanten. [2] Spartanerne satte sig nu i bevægelse og angreb befæstningen på én gang med landtropper og skibe, som de havde 43 af. Ombord på dem var eskadrechefen Thrasymelidas, Kratesikles' søn, der var spartiat. Han satte angrebet ind nøjagtig, hvor Demosthenes havde ventet det, [3] og athenerne forsvarede stillingen på begge sider, mod land og hav. Eftersom man ikke kunne komme tæt på kysten med mange skibe ad gangen, havde spartanerne delt deres flådestyrke op i afdelinger på nogle få skibe, som på skift afløste hinanden og foretog angreb, alt imens soldaterne ansporede hinanden og udviste al tænkelig determination for om muligt at få drevet fjenden tilbage og befæstningen erobret. [4] Den, der udmærkede sig mest af alle, var Brasidas. Han var chef på et af skibene og lagde mærke til, at de andre kaptajner og deres styrmænd tøvede med at gå ind til denne vanskelige kyst, selv på de steder hvor der måske kunne være en chance, fordi de ikke ville risikere at ødelægge skibenes skrog. Han råbte, at der ikke var nogen mening i at spare på plankerne og tolerere, at fjenden havde opført en fæstning på deres territorium. Han pressede på for at få spartanerne til at gennemtvinge en landgang, om skibene så også blev slået til vrage, og for at få de allierede til ikke at tøve med at ofre deres egne skibe nu i nødens stund og på den måde gengælde de mange

velgerninger, Sparta havde vist dem: de skulle rende skibene på land, lige meget hvordan, springe i land og nedkæmpe fjenden og en gang for alle erobre stedet. {12} Brasidas nøjedes ikke med at sætte skub i de andre på denne måde; han tvang selv sin egen styrmand til at rende deres skib på grund. Han løb hen mod landgangsbroen og forsøgte at komme i land, men blev drevet tilbage af athenerne og mistede bevidstheden på grund af de mange sår, de tilføjede ham under kampen. Han faldt ned i skibets udrigger, og hans skjold gled af hans arm og faldt i vandet. Det drev i land og blev samlet op af athenerne, som sidenhen brugte det til det sejrsmærke, de opstillede for at have slået dette angreb tilbage. [2] Resten gjorde sig store anstrengelser for at komme fra borde, men det lykkedes ikke for dem, både på grund af det vanskelige terræn og fordi athenerne holdt stand og ikke veg et skridt.

[3] Det var ikke så lidt af en omvæltning, tilfældet havde medført: athenerne forsvarede en stilling på land – og det endda lakonisk land – mod et spartansk flådeangreb, mens spartanerne forsøgte at foretage en landgang fra søsiden for at tilbageerobre deres eget territorium, som athenerne holdt besat. På dette tidspunkt bestod en meget stor del af deres respektive anseelse ellers i, at Sparta først og fremmest var en fastlandsmagt og den stærkeste i landkrig, mens Athen var en sømagt med en uovertruffen flåde.

{13} Dagen igennem og noget af den næste dag forsøgte spartanerne sig, men indstillede så angrebet. På den tredie dag sendte de nogle af skibene langs kysten til Asine for at hente tømmer til at bygge belejringsmaskiner med. De håbede, at der var en chance for at indtage den del af befæstningen, der var ved selve havnen: muren var ganske vist højest der, men det var det bedste sted at lægge ind. [4] I mellemtiden ankom de athenske skibe fra Zakynthos, der nu talte omtrent 50, eftersom de var forstærket med nogle af patruljeskibene fra Naupaktos og fire skibe fra Chios. [3] Da de så, at det vrimlede med hoplitter både på fastlandet og på øen, og at der var spartanske skibe i havnen, som dog ikke kom ud imod dem, sejlede de i mangel af en egnet ankerplads i første omgang over til den ubeboede ø Prote nær ved og bivuakerede der. Næste morgen sejlede de ud, med alt gjort klar til kamp, og parate til at engagere spartanerne på åbent hav, hvis de kom ud for at møde dem, og i modsat fald besluttet på selv at sejle ind i havnen og angribe. [4] Spartanerne sejlede ikke ud imod dem, og faktisk havde de af en eller anden grund heller ikke fået ført deres plan om at blokere indløbene ud i livet. Mens de stadig var inde på land og uden nogen form for hastværk gik de i gang

med at bemane deres skibe og gøre dem klar til at tage kampen op med ethvert skib, der måtte sejle ind i den enorme havn. {14} Da athenerne blev klar over, hvordan det hang sammen, sejlede de ind gennem begge indløb og styrede lige mod dem. De fleste af fjendens skibe, som var kommet ud på åbent vand og lå med stævnen vendt imod dem, gik de til angreb på og fik drevet på flugt. Athenerne optog straks forfølgelsen, og selvom der ikke var langt ind til kysten, lykkedes det dem at skade mange skibe og erobre fem, heraf ét med besætning og det hele. Resten af skibene havde søgt tilflugt inde under land, og dem gik athenerne nu løs på og vædrede dér. Andre skibe var stadig i færd med at blive bemandede og blev boret i sænk, før de overhovedet kunne lægge ud; og nogle af dem, hvis besætninger var flygtet over hals og hoved, blev taget på slæbetov af athenerne og trukket tomme væk.

[2] Spartanerne, som så hvad der skete, og var forfærdede over den ulykke, der ramte dem – at deres folk i dette øjeblik var ved at blive afskåret ude på øen – løb til undsætning; og de vadede ud i havet i fuld hoplitbevæbning, greb fat i skibene og prøvede at trække dem tilbage: i denne situation forekom det hver enkelt, at alting gik helt i stå, hvis ikke han selv tog fat. [3] Der var en frygtelig larm og råben, og i kampen om skibene var rollerne helt byttet om: spartanerne, som havde fået fornyede kræfter af chokket, udkæmpede simpelthen et søslag fra landjorden; mens athenerne, som havde overtaget, ville udnytte deres øjeblikkelige succes mest muligt og udkæmpede et skibsbårent infanterislag. [4] Det kostede store anstrengelser og mange sårede på begge sider, før de omsider trak sig fra hinanden igen; men det lykkedes spartanerne at redde de tomme skibe, bortset fra dem, der var blevet erobret i første omgang. [5] De vendte hjem til deres respektive lejre; og athenerne opstillede et sejrsmærke, udleverede de spartanske faldne og satte sig i besiddelse af skibsvragene. Derefter gav de sig omgående til at sejle rundt om øen og holde den under bevogtning, fordi mændene derude jo nu reelt var isoleret. Peloponneserne på fastlandet, som der nu omsider var kommet forstærkninger til fra alle kanter, forblev på deres stilling ved Pylos.

{15} Da udfaldet af kampene blev rapporteret i Sparta, blev det opfattet som en katastrofe, og man besluttede, at myndighederne selv skulle begive sig til lejren for at skaffe sig et overblik over situationen og på stedet træffe en beslutning om, hvad der skulle gøres. [2] Da de så, at det ikke var muligt at undsætte folkene på øen, og ikke ville risikere, at de enten bukkede under for sulten eller blev overmandet og tvunget til kapitulation af en overtallig fjende, besluttede de om muligt at indgå en våbenhvile for

Pylos med de athenske strateger og dernæst at sende repræsentanter til Athen for at forhandle om en overenskomst og på den måde så hurtigt som muligt få deres folk hjem igen. {16} De athenske strateger accepterede en forhandling, og der blev indgået våbenhvile på de følgende vilkår:

“Spartanerne skal bringe alle de skibe, de har brugt under søslaget, og alt hvad der ellers er af krigsskibe i Lakonien, til Pylos og dér overdrage dem til athenerne, og de må ikke føre våben mod befæstningen, hverken til lands eller vands. Til gengæld skal athenerne tillade spartanerne på fastlandet at sende en nærmere fastlagt mængde æltet mel over til tropperne på øen, nemlig to attiske *choinikes* bygmel pr. mand, og også to *kotylai* vin og et stykke kød, og halvdelen af denne mængde pr. oppasser. Dette skal transporteres derover under athensk kontrol, og intet fartøj må nærme sig øen uden disses vidende. Endvidere skal athenerne fortsætte med at bevogte øen som hidtil, for så vidt de ikke gør landgang eller fører våben mod de peloponnesiske styrker, hverken til lands eller vands. [2] Hvis nogen af parterne overtræder disse vilkår selv på mindste måde, skal våbenhvilen betragtes som ophævet. Våbenhvilen skal være i kraft, indtil de spartanske repræsentanter vender tilbage fra Athen, og det påhviler athenerne at bringe dem dertil på en triere, og ligeledes at hente dem tilbage igen. Ved deres tilbagekomst skal denne våbenhvile anses for ophævet, og athenerne skal udlevere de spartanske skibe i en stand svarende til den, de modtog dem i.”

Våbenhvilen blev altså indgået på disse vilkår; og skibene – omkring 60 – blev overdraget, og repræsentanterne sendt afsted. Vel ankommet til Athen holdt de følgende tale:

{17} “Athenere! Spartanerne har sendt os hertil for at forhandle om vore landsmænd på øen i det håb, at vi kan få jer til at acceptere en ordning, der på én gang er til jeres fordel og så ærefuld en ende på vore ulykker, som omstændighederne nu tillader det. [2] Hvis vi her holder en længere tale, så er det på ingen måde i strid med skik og brug i Sparta: dér er det sædvane

ikke at bruge mange ord, hvor få slår til; men når der er brug for taler til at opnå det ønskede resultat ved en udredning af de relevante forhold, omgås vi noget friere med dem. [3] Vi beder jer om ikke at være fjendtligt stemte, når I nu hører på os, og om ikke at opfatte det, som om vi prøver på at belære et tungnem publikum: se det som en påmindelse til folk, der godt kan skelne, om at træffe en fornuftig beslutning.

[4] Det står nemlig i jeres magt at konsolidere jeres øjeblikkelige succes og således både beholde det, I besidder, og føje hæder og anseelse til oven i købet – uden at lade det gå jer, som det går mennesker, der uden at have nogen erfaring med det pludselig får heldet med sig: deres forhåbninger forleder dem til hele tiden at række ud efter mere, blot fordi de én gang har haft helt uventet succes. [5] De, derimod, der har størst erfaring med lykkens omskiftelser, er mindst tilbøjelige til bare at forlade sig på deres medgang, og med god grund. Denne erkendelse har både jeres stat og vores i sagens natur haft rigelig erfaring til at gøre.

{18} I behøver blot at betragte de ulykker, der har ramt os: vi, der nyder den største anseelse blandt grækerne, må nu stå her hos jer for at bede om det, vi ellers mente, det var vores privilegium at skænke. [2] Og dog er det, der er overgået os, ikke forårsaget af en svækkelse af vor militære styrke, og heller ikke af en styrkeforøgelse, der har gjort os overmodige. Nej, vore ressourcer er de samme som før, men vi gjorde os skyldige i en fejlberregning – og det kan ske for enhver, ikke bare for os. [3] Der er derfor heller ingen ræson i at tro, alene fordi jeres stat og jeres imperium netop nu befinder sig i en magtposition, at lykken altid vil stå jer bi. [4] Mænd, der sikrer deres fortjeneste mod morgendagens usikkerhed, udviser besindighed og omtanke, og de holder derfor efter al sandsynlighed også hovedet mere koldt i modgangens stund. Hvad krig angår, indser de, at den ikke bare føjer den ene kombattant og lader sig begrænse til det område, han kunne ønske sig, men at det tværtimod er krigens tilfældigheder, der råder for dens forløb. Sådanne mænd begår ikke det fejltrin at blive alt for optimistiske på grund af medgang i krig og lade det stige sig til hovedet, men er snarere tilbøjelige til at acceptere at slutte fred, mens krigen går godt. [5] Denne fremgangsmåde har I nu en glimrende lejlighed til at benytte over for os, athenere. I

skulle jo nødig risikere – hvis I trods alt afviser vores forslag og så kommer ud for en ulykke, hvad der jo kan ske på så mange måder – at man sidenhen vil mene, at I kun havde heldet at takke selv for den position, jeres sejr allerede har skaffet jer: I har nemlig chancen nu for at efterlade jer et uanstøvet ry for styrke såvel som forstand til eftertiden.

{19} Spartanerne opfordrer jer til at slutte fred og gøre en ende på krigen. De tilbyder fred, alliance, venskab og fredelig omgang i almindelighed mellem vore stater. Til gengæld gør de fordring på deres landsmænd på øen og anser det for bedst for begge parter ikke at løbe den risiko, at de enten finder en måde at kæmpe sig igennem på og slippe frelst væk, eller at de bliver tvunget til at kapitulere og således komme endnu mere i jeres vold. [2] Hvis der for alvor skal gøres en ende på store fjendskaber, er den sikreste måde efter vores mening ikke, at den ene part benytter sig af sin overlegne position til at hævne sig på modstanderen og tvinger ham til med edsaflæggelse at besegle en fredsslutning på ulige vilkår, men derimod at han fravælger muligheden for at optræde sådan og i stedet overvinder sin modstander med mildhed og storsind og tilbyder ham en fredsslutning på lempeligere vilkår, end han havde ventet. [3] På den måde vil modstanderen ikke føle sig nødsaget til at hævne sig, som hvis han var blevet krænkede, men tværtimod forpligtet til at gengælde sejrherrens ædelmodighed med samme mønt; og hans æresfølelse vil gøre ham desto mere tilbøjelig til at respektere den indgåede overenskomst. [4] Mennesker er snarere tilbøjelige til at behandle deres største fjender sådan end dem, de kun har haft et ubetydeligt udestående med. Og fra naturens hånd er de sådan indrettet, at de selv med glæde gør indrømmelser over for modstandere, der først har bøjet af over for dem, ligesom de vil løbe den risiko at føre kampen mod en hårdnakket, arrogant modstander til den bitre ende, selv imod bedre vidende.

{20} Dette øjeblik er også det rette, om nogensinde, for Athen og Sparta til at slutte fred, inden der indtræffer noget uopretteligt i forholdet mellem os; noget der uundgåeligt vil medføre, at I på det politiske såvel som på det personlige plan pådrager jer vort had for tid og evighed, og som vil frarøve jer muligheden for at nyde godt af det, vi nu tilbyder jer. [2] Lad os slutte fred nu, mens spørgsmålet endnu er uafklaret; nu, mens I har chancen for

at vinde både ry og vort venskab, og vi for på tålelige vilkår at få en ende på vores ulykker og således undgå vanære. Lad os vælge freden frem for krigen og på den måde lade også resten af Grækenland blive udfriet af deres kvaler. Som situationen er, vil grækerne så også mene, at fredsslutningen snarest kan tilskrives jer: de er måske nok i tvivl om, hvem af os der rev dem med ind i krigen, men bliver den først bragt til afslutning – hvilket i dette øjeblik først og fremmest står i jeres magt – vil det også være jer, de viser taknemmelighed for det. [3] Ved at træffe en sådan beslutning kan I opnå at få spartanerne som jeres trofaste venner, da I på deres egen opfordring har tilstået dem dette forbund i stedet for at tvinge det igennem. [4] Tænk også på, hvor mange potentielle fordele, en sådan situation frembyder: hvis I og vi står forenede, kan I være forvissede om, at den øvrige græske verden vil være os underlegne og vise os den største hæder og ære.”

{21} Så meget, og ikke mere, sagde spartanerne. De mente, at athenerne på et tidligere tidspunkt havde ønsket en fredsslutning, kun for at se den forhindret af Spartas egen afvisning, og at de nu gladelig ville gribe den fred, der blev tilbudt dem, og altså udleve deres folk. Athenerne mente derimod, at så længe de holdt spartanerne på øen afskåret, lå der en fredsslutning parat til dem, så snart det passede dem at indgå den; og de var derfor tilbøjelige til at gribe efter mere. [3] Det var navnlig Kleon, Kleinetos’ søn, der opildnede dem. Han var den folkeleder, der på det tidspunkt havde den største indflydelse hos folket. Han fik overtalt dem til at give det svar, at tropperne på øen først måtte overgive sig selv med samt deres våben og bringes til Athen, og derefter skulle Sparta afstå Nisaia, Pegai, Troizen og Achaia – steder, som ikke var blevet erobret under krigen, men som Athen ved en tidligere overenskomst havde afstået til Sparta i en tid med modgang, hvor de havde været mere villige til at slutte fred. Derpå kunne spartanerne komme og hente deres folk, og de to parter kunne så indgå en fredstraktat af så lang varighed, som de nu kunne blive enige om.

{22} Spartanerne kom ikke med nogen som helst indvendinger over for dette svar, men bad om, at der blev valgt nogle medlemmer til en fælles kommission, som kunne drøfte de enkelte punkter i ro og mag og se, hvad man kunne nå frem til at enes om. [2] Men her faldt Kleon over dem med fuld styrke og sagde, at han hele tiden havde været

klar over, at spartanerne ikke havde ærlige hensigter, og at det nu var tydeligt for enhver, eftersom de åbenbart ikke var villige til at fremlægge noget direkte for folket, men foretrak at behandle det i en kommission bestående af ganske få medlemmer. Nej, hvis de virkelig havde noget at byde på, måtte de sige det i fuld offentlighed. [3] Spartanerne indså nu, at det ikke var muligt for dem at tale direkte til folket, selvom de måske ellers havde været parate til at gøre visse indrømmelser under indtryk af deres fortvivlede situation; for hvis de så rent faktisk talte på folkeforsamlingen uden at opnå det ønskede resultat, risikerede de at stå i et uheldigt lys over for deres allierede. Der var heller ikke udsigt til, at athenerne ville acceptere deres forslag på tålelige betingelser, og de forlod derfor Athen igen med uforrettet sag.

{23} Våbenhvilen ved Pylos var at betragte som ophævet i samme øjeblik, de vendte tilbage, og spartanerne bad derfor om at få deres skibe udleveret igen i henhold til aftalens bestemmelser. Men athenerne fremførte en klage over et angreb på befæstningen og nogle andre småforseelser mod våbenhvilen, der knap er værd at nævne, og nægtede at udlevere skibene. De insisterede på, at aftalen jo specificerede, at våbenhvilen skulle betragtes som ophævet ved selv den mindste overtrædelse. Spartanerne protesterede og kaldte tilbageholdelsen af skibene for en uretfærdighed, men trak sig så tilbage og tog fat på krigsførelsen. [2] Krigen i området ved Pylos blev nu ført med den største energi af begge parter. Athenerne havde to skibe til konstant at kredse om øen i modsat retning af hinanden dagen igennem, mens samtlige skibe om natten lå for anker i en ring om øen (undtagen på den side der vendte mod åbent hav, når det blæste). Peloponneserne lå i lejr på fastlandssiden og foretog nu og da angreb på befæstningen, mens de vogtede på, om der dog ikke skulle vise sig en chance for at redde deres folk.

{24} I mellemtiden på Sicilien havde syrakusanerne og deres allierede fået udrustet den resterende flådestyrke og sejlet den over for at slutte sig til vagteskadren ud for Messene, som de derefter brugte som base for deres operationer. [2] Det var især lokrerne, der ansporede dem på grund af deres had til rheginerne, og de havde også selv mobiliseret deres samlede styrker og invaderet Rhegions territorium. [3] De var stemt for at forsøge et søslag, eftersom de dels selv kunne se, at athenerne kun disponerede over en ret ringe flådestyrke på stedet, dels havde fået efterretning om, at flertallet, som skulle støde til senere, blev brugt til en blokade af Sphakteria. [4] De mente derfor, at et sejrrikt søslag ville give dem mulighed for at angribe Rhegion på én gang med land- og søstyrker og således let erobre den, hvorved de omgående ville komme til

stå i en stærkere position: der er nemlig ganske kort afstand mellem de forbjerger, som Rhegion i Italien og Messene i Sicilien ligger på, og athenerne ville derfor være afskåret fra at lægge sig dér og beherske strædet. [5] Dette stræde udgøres af havet mellem Rhegion og Messene, som er det punkt, hvor der er kortest afstand mellem Sicilien og fastlandet. Det er det, man kalder Charybdis, og som Odysseus skal have sejlet igennem. Det er ganske snævert og strømfyldt, eftersom havstrømme fra to vældige vandmasser – det tyrrenske og det siciliske hav – løber sammen dér, så det er ikke uden grund, at det har fået rygte som et vanskeligt farvand.

{25} I dette snævre farvand blev syrakusanerne og deres allierede, med lidt over tredive skibe, nu tvunget til at engagere fjenden sent på dagen i kamp om et fragtskib, der var på vej igennem strædet. De sejlede ud til kamp mod seksten athenske skibe og otte fra Rhegion. [2] De blev besejret af athenerne og trak sig hurtigt tilbage, hver til sin ankerplads, med et tab på et skib; og natten sænkede sig og afbrød slaget. [3] Derefter trak lokrerne sig tilbage fra rheginsk territorium, og syrakusanernes og deres allieredes skibe samlede sig ved Peloris-forbjerget på messensk område, hvor de lagde sig for anker. Landhæren stødte også til dem der. [4] Da athenerne og rheginerne nu sejlede derhen, fik de øje på de ubemandede skibe og gik til angreb på dem; men nu var det deres tur til at miste et skib, som blev fanget med en entrehage, mens besætningen dog undslap ved at springe overbord. [5] Syrakusanerne gik så ombord i skibene og begyndte at trække dem på slæbetov langs kysten til Messene. Athenerne gik til angreb igen, men mistede endnu et skib, da syrakusanerne foretog en brat manøvre udad¹ og fik det første stød ind. Syrakusanerne klarede sig således bedst både i manøvren langs kysten og den følgende træfning som beskrevet, og de fik bragt deres skibe ind i Messenes havn.

[7] Athenerne fik nu en meddelelse om, at Kamarina var ved at blive forrådt til syrakusanerne af Archias og hans folk, så de satte kursen derhen. Samtidig iværksatte messenerne med deres samlede land- og søstyrker et felttog mod Naxos, en kalchidisk bystat hvis territorium grænsede op til deres eget. [8] I løbet af den første dag drev de naxierne inden for murene og gav sig til at hærge deres marker, og dagen efter sejlede de deres skibe op ad floden Akesines og hærgede egnene dér, mens de med landtropperne angreb selve byen. [9] Netop da var en stor skare sikelere på vej ned fra bjer-

1. Den præcise betydning af ordet *ἀποσιμωσάντων* er ikke sikker.

gene for at komme naxierne til hjælp mod messenerne; og da naxierne så dem, fattede de nyt mod og råbte til hinanden, at nu kom leontinerne og deres andre græske allierede for at hjælpe dem. De foretog et pludseligt udfald fra byen og faldt over messenerne; de slog dem på flugt og dræbte over tusind af dem. De overlevende led svære trængsler på tilbagetoget, da barbarerne hele tiden angreb dem på vejene, så de fleste af tabene skete her. [10] Skibene lagde også ind til Messene, og derfra opløstes flåden senere, og kontingenterne sejlede hver til sit. Leontinerne og deres allierede, med hjælp fra athenerne, iværksatte omgående en operation mod Messene ud fra den opfattelse, at den var stærkt svækket: athenerne sejlede ind i havnen og gjorde deres angrebsforsøg der, mens infanteriet invaderede og rykkede frem mod byen. [11] Imidlertid gjorde messenerne og nogle af lokrerne under anførsel af Demoteles, der var blevet efterladt som garnison i byen efter ulykken, et udfald og gik løs på den leontinske hær, som de drev på flugt og dræbte mange af. Da athenerne så det, gik de fra borde og rykkede til undsætning. De faldt over messenerne, da deres slagorden var gået i opløsning, forfulgte dem og drev dem ind i byen igen. Derpå rejste de et sejrsmærke og trak sig tilbage til Rhegion. [12] Efter dette førte grækerne på Sicilien deres kampagner mod hinanden til lands og uden athensk indblanding.

{26} Ved Pylos holdt athenerne stadig spartanerne indesluttet på øen, og de peloponnesiske styrker blev liggende inde på fastlandet. [2] Blokaden af øen var drøj for athenerne på grund af manglen på mad og vand, for der var ingen kilde bortset fra én på selve Pylos' akropolis, og den gav ikke noget videre. I stedet måtte de fleste skrabe gruset på stranden til side og drikke det vand, de nu kunne finde dér. [3] De døjede også med pladsmangel, eftersom de bivuakerede på et snævert område; og da skibene ikke havde noget sted at lægge til, måtte besætningerne skiftes til at spise deres mad inde på land, mens de andre lå for anker ude på vandet. [4] Men det, der var allerværst for moralen, var, at det hele blev ved at trække så meget længere ud end ventet: de havde regnet med, at mænd, der befandt sig på en øde ø og kun havde brakvand at drikke, ville blive tvunget til at kapitulere i løbet af nogle dage. [5] Årsagen var imidlertid, at spartanerne havde udstedt en opfordring til enhver frivillig om at fragte proviant over til øen – kværnet korn, vin, ost og enhver anden slags føde, der kunne bruges under en belejring – mod en klækkelig belønning, og heloter blev stillet deres frihed i udsigt, hvis transporten lykkedes. [6] Der var derfor mange, der løb risikoen og fik fragtet proviant over, og særligt heloter. De tog afsted fra et eller andet passende

sted på Peloponnes og sejlede i ly af natten hen til den del af øen, der vendte mod åbent hav, [7] og de ventede helst på en vind, der kunne føre dem direkte ind på stranden. De havde nemlig lettere ved at undgå triererne i bevogtningen, når det var pålandsvind, hvor blokaden ikke kunne opretholdes hele vejen rundt om øen, og samtidig var de ligeglade med, om det blev en hård landing: de rendte bådene direkte på land, eftersom disse i forvejen var blevet vurderet til en bestemt værdi i penge; og hoplitterne holdt vagt ved øens landingspladser.

Alle de, som tog chancen i perioder med roligt vejr, blev pågrebet. [8] Der var også dykkere, som fra havnen svømmede under vandet derover. De trak en sæk i en line efter sig, indeholdende valmuefrø rørt sammen med honning og kværnede hørfrø. Til at begynde med slap de uset over, men senere blev der posteret vagter. [9] Begge parter udfoldede den største opfindsomhed; den ene for at transportere forsyninger over, den anden for at forhindre dem i at slippe af sted med det.

{27} Da man i Athen hørte om hærens trængsler, og at der blev fragtet forsyninger over til øen, blev folk rådvilde og nervøse for, at deres blokade skulle nå at blive afbrudt af vinterens komme. De indså, at det ville være umuligt at skaffe forsyninger til deres hær omkring Peloponnes: den lå på et ubeboet område, og ikke engang om sommeren havde de været i stand til at få ført tilstrækkeligt med forsyninger frem til den. Desuden ville blokaden ikke kunne opretholdes, når der ikke fandtes nogen egnet ankerplads i området; men hvis de på den anden side slækkede på bevogtningen, kunne tropperne på øen måske klare sig igennem eller også afvente en storm og så undslippe på de fartøjer, der bragte proviant over til dem. [2] Allermest var de bange for, at spartanerne havde en trumf i baghånden, siden de ikke længere sendte repræsentanter til Athen; og de begyndte nu at fortryde, at de havde afvist spartanernes fredstilbud. [3] Kleon var klar over, at han var upopulær blandt athenerne, fordi han havde stillet sig i vejen for en overenskomst; og han sagde nu, at det ikke passede, hvad folk overbragte af nyheder fra Pylos. Budbringerne svarede, at athenerne selv kunne sende observatører derned og se efter, hvis de ikke troede på dem, og folkeforsamlingen udpegede så Kleon til denne opgave sammen med Theogenes. [4] Han indså nu, at han enten ville blive tvunget til at sige det samme som de folk, han beskyldte for at lyve, eller også påstå det stik modsatte og blive stemplet som løgner; og da han samtidig mærkede, at athenerne var noget mere indstillet på en ekspedition, opfordrede han dem derfor til ikke at spille kostbar tid med at sende observatører: nej, hvis de virkelig troede på det, rapportererne fortalte,

skulle de omgående sende en flådestyrke ned for at tage sig af spartanerne. [5] Her pegede Kleon på Nikias, Nikeratos' søn, som var hans personlige fjende, og som var strateg netop da, og sagde hånligt, at det burde være en smal sag, hvis strategerne da ellers var mænd, at sejle ned til øen og få bugt med spartanerne dér. Ja, hvis han bare havde haft kommandoen, skulle han såmænd selv have taget sig af det.

{28} Der udbrød nu noget nær optøjer blandt athenerne, der råbte til Kleon, hvorfor han dog ikke allerede var på vej, når han nu syntes, det var så let at klare. Da Nikias hørte det og samtidig var på det rene med, at Kleons udfald var møntet på ham personlig, sagde han, at for strategernes skyld kunne Kleon bare udkommandere så stor en styrke, det passede ham, og gøre forsøget. [2] Til at begynde med troede Kleon, at Nikias kun lod, som om han ville afstå kommandoen, og erklærede sig parat; men da det gik op for ham, at Nikias mente det helt alvorligt, begyndte han at trække i land og sagde, at det jo ikke var ham, men Nikias, der var strateg: nu var han bange, og han havde aldrig troet, at Nikias ville kunne få sig til at vige pladsen for ham. [3] Men Nikias blev ved at gentage sin opfordring og frasagde sig kommandoen over styrkerne ved Pylos, og det kaldte han athenerne til vidne på. Og det gik, som det gerne går i store forsamlinger: jo mere Kleon forsøgte at slippe for at sejle afsted og trække sine ord tilbage, desto mere blev de ved med at opfordre Nikias til at overdrage kommandoen til ham, og med at råbe "sejl!" til Kleon. [4] Da han ikke længere kunne se, hvordan han skulle slippe uden om sit løfte, endte han derfor med at påtage sig ekspeditionen. Han trådte frem for folkeforsamlingen og erklærede, at han ikke var bange for spartanerne, og at han ville tage af sted uden at udkommandere en eneste soldat fra Athen: i stedet ville han udskrive de lemniere og imbriere, der befandt sig i Athen, og desuden de peltaster, der var kommet fra Ainos som hjælpetropper, og 400 bueskytter fra forskellige andre steder. Med denne styrke føjet til tropperne ved Pylos erklærede han, at han inden for tyve dage enten ville bringe spartanerne til Athen i levende live, eller også dræbe dem alle på stedet. [5] Athenerne kunne ikke lade være med at grine lidt ad hans tomme praleri, men det passede alligevel de mere fornuftige elementer ganske godt, da de regnede med at opnå ét af to goder: enten ville de blive af med Kleon, hvad de nok mest regnede med, eller også ville de – hvis de blev skuffet i dét stykke – dog få spartanerne i deres magt.

{29} Da Kleon havde fået alle forberedelserne klaret i folkeforsamlingen, og atterne ved afstemning havde vedtaget at give ham kommandoen, udpegede han en af strategerne ved Pylos, Demosthenes, som sin kollega, og gjorde i al hast klar til at stikke til søs. [2] Han foretog netop dette valg, fordi han havde hørt, at Demosthenes også overvejede en landgang på øen. Soldaterne var nemlig ivrige efter at gøre forsøget, fordi stedets vanskelighed voldte dem lidelser, og de nærmest var mere belejrede end belejrere. Demosthenes' beslutsomhed blev yderligere bestyrket af, at der havde været skovbrand på øen: [3] tidligere havde den stort set været dækket af skov og uden stier, fordi den jo havde været ubeboet; og det havde afskrækket ham, fordi han vurderede, at det var til fjendens fordel. For selv hvis han havde foretaget en landgang med en stor styrke, havde de kunnet falde over ham fra en skjult position og anrette stor skade. Fjendens fejlpositioner og forberedelser ville have været skjult for atterne på grund af skovdækket, hvorimod alle deres egne fejlpositioner ville have været fuldt synlige, så fjenden havde kunnet angribe dem uforudset og på nøjagtig det punkt, der passede dem. Initiativet ville derfor have ligget hos fjenden. [4] Hvis de på den anden side var blevet tvunget ud i nærkamp i det skovdækkede terræn, mente han, at en mindre styrke, der kendte terrænet, ville have fordelen frem for en talmæssigt overlegen styrke, der ikke gjorde det. Og fordi det var umuligt at få overblik over, hvor man skulle rykke hinanden til undsætning, ville den athenske hær, hvor talrig den end var, således kunne blive tilintetgjort uden nogensinde at indse katastrofens omfang.

{30} Det var ikke mindst fiaskoen i Aitolien, der for en stor dels vedkommende skyldtes skovene dér, som fik Demosthenes til at tænke i sådanne baner. [2] Fordi de havde så dårlig plads, var soldaterne i mellemtiden nødt til at lægge ind ved den yderste spids af øen og tilberede deres måltider dér, mens de holdt omhyggeligt vagt. Her var en af dem uforvarende kommet til at sætte ild på nogle af træerne; og da vinden så tog til, brændte det meste af skovbevoksningen ned, før nogen opfattede, hvad der foregik. [3] Nu fik Demosthenes derfor langt bedre overblik og kunne se, at der var mange spartanere på øen: han havde ellers haft mistanke om, at der tidligere var blevet sendt flere forsyninger over, end der faktisk var tropper til. Han bemærkede også, at øen var lettere at gøre landgang på, og nu begyndte han sine forberedelser ud fra den betragtning, at hér var det umagen værd for atterne at gøre en ekstra indsats. Han sendte derfor bud efter styrker fra de nærmestboende allierede og gik i gang med at gøre alt andet klar.

[4] Kleon, som havde sendt en budbringer i forvejen for at meddele Demosthenes, at han var på vej med de tropper, han havde bedt om, ankom nu til Pylos. Så snart de to havde truffet hinanden, sendte de en herold hen til den spartanske lejr på fastlandet for at opfordre dem til om muligt at undgå unødigt risiko ved at give tropperne på øen ordre til at overgive sig selv og deres våben til athenerne på det vilkår, at de skulle tilbageholdes i en mild form for fangenskab, indtil man nåede til en mere generel overenskomst.

{31} Da spartanerne afviste dette, ventede Kleon og Demosthenes en dag; men dagen efter indskibede de i løbet af natten samtlige hoplitter på nogle få skibe; og kort før solopgang gik de i land på begge sider af øen, både på havsiden og den, der vendte ind mod havnen. Der var omtrent 800 hoplitter, og de satte nu i ilmarch mod de yderste vagtposter på øen. [2] Fjendens styrker var fordelt som følger: på denne frem-skudte forpost var der omtrent 30 hoplitter, mens hovedstyrken under kommando af Epitadas var posteret inde på øens midte, hvor terrænet var jævnt, og hvor vandet var. En mindre styrke holdt også vagt ved øens anden ende, over for Pylos, hvor øen faldt stejlt ned mod havsiden og også var særdeles vanskelig at angribe fra land. På det punkt var der nemlig også et gammelt forsvarsværk af sammendyngede sten, som de mente at kunne få gavn af, hvis det skulle komme til en hastig tilbagetrækning. Det var altså deres disposition.

{32} Athenerne løb den første vagtpost over ende og dræbte folkene på stedet: de lå stadig i deres senge eller prøvede at få fat i deres våben og havde ikke opdaget landgangen, da de troede, at skibene havde været ved at sejle til deres ankerpladser for natten, som de plejede [2]. Samtidig med at solen stod op, begyndte landsætningen af resten af hæren. Den bestod af hele besætningen fra lidt over 70 skibe (med undtagelse af den nederste række roere), udrustet så godt hver især kunne, 800 bueskytter og lige så mange peltaster, og desuden de messenske hjælpetropper og i det hele taget alt, hvad der var af tropper ved Pylos med undtagelse af dem, der bemandede murene i befæstningen. [3] Demosthenes havde inddelt dem i grupper på 200, mere eller mindre, og de havde indtaget de højestliggende punkter i terrænet for på den måde at skabe mest mulig forvirring blandt fjenden, som var omringet på alle sider og ude af stand til at bestemme sig til, hvor de skulle gå til modangreb, men blev udsat for massiv modstand hele vejen rundt: hvis de rykkede frem mod athenerne foran sig, ville de blive beskudt bagfra; og hvis de rykkede mod deres ene flanke, ville de blive beskudt af soldaterne på

den anden. [4] Lige meget i hvilken retning spartanerne bevægede sig, ville de have fjendens letbevæbnede tropper i ryggen, som endda er de sværeste at have med at gøre, fordi deres særlige effektivitet lå i på sikker afstand at kunne ramme med pile, kastespyd, sten og slyngeprojektiler, og de ville ikke engang kunne komme i nærkamp med dem; for når de letbevæbnede vendte sig og løb, ville de have fordel af deres hurtighed, hvorimod de hele tiden ville kunne presse spartanerne, så snart de selv faldt tilbage igen.

Det var de tanker, Demosthenes fra først af have gjort sig om landgangen, og det var også den disposition, han nu førte ud i livet. {33} Da Eпитadas og hans folk, hovedstyrken på øen, så, at den fremskudte forpost var blevet tilintetgjort, og at en hær rykkede frem mod dem, indtog de kampformation og marcherede frem mod de athenske hoplitter, som de gerne ville i nærkamp med. De athenske hoplitter stod direkte over for dem, mens de letbevæbnede befandt sig på deres flanker og bag dem. [2] Men spartanerne kunne hverken komme ind på livet af hoplitterne eller udnytte deres egen kamperfaring, for de letbevæbnede tropper beskød dem og holdt dem på afstand; og samtidig rykkede de athenske hoplitter ikke frem, men forholdt sig afventende. Spartanerne jog nok de letbevæbnede på flugt, når de gjorde et determineret udfald mod dem og kom dem tæt ind på livet; men de letbevæbnede vendte snart tilbage og tog kampen op på ny, da de jo var ganske let udrustet og med lethed kunne løbe fra enhver forfølger i det vanskelige terræn, som var desto mere svært fremkommeligt, fordi det var ubeboet, og hvor spartanerne i deres tunge hoplitudrustning ikke kunne indhente dem.

{34} Disse træfninger på afstand stod nu på et kort stykke tid. Men da spartanerne ikke længere kunne svare igen med hurtige udfald der, hvor de nu blev angrebet, mærkede de letbevæbnede, at spartanerne var blevet langsommere til at forsvare sig. Det, der havde styrket deres moral mest, var, at de kunne se deres egen overvældende talmæssige overlegenhed; og nu havde de desuden efterhånden vænnet sig til synet af spartanerne, som slet ikke virkede lige så farlige på dem længere, fordi det overhovedet ikke var gået, som de havde forestillet sig. Da de først gik i land, havde de nemlig været fuldstændig kuert af den tanke, at det var spartanerne, de skulle i kamp med. Men nu fik de i stedet ligefrem foragt for dem; de samlede sig og løb til angreb på dem med høje råb, idet de dægnede dem til med sten, pile og kastespyd, alt efter hvad hver især nu havde ved hånden. [2] Denne blanding af råben og angreb forårsagede forfærdelse

blandt spartanerne, der var fuldkommen uvante med denne måde at kæmpe på; og der rejste sig samtidig en vældig askesky fra den nyligt afbrændte skov, så de ikke kunne se en hånd for sig hverken for asken eller for de sten og projektiler, der regnede ned over dem fra så mange fjender. [3] Nu begyndte situationen at blive kritisk for spartanerne. Deres *pilos*-hjelme ydede ikke beskyttelse mod pilene, og kastespydene satte sig fast i skjolde og pansre og knækkede af dér. De anede ikke, hvad de skulle stille op med sig selv, deres sigtelinie fremad var afskåret, og de kunne ikke høre deres egne kommandoråb for den langt højere råben fra fjenden. De var omringet af farer på alle sider, og de havde ikke noget håb om at kunne kæmpe sig igennem til sikkerhed.

{35} Til sidst, da der efterhånden var mange sårede, fordi spartanerne hele tiden kun kunne bevæge sig frem og tilbage på det samme snævre område, dannede de en lukket formation og begyndte at trække sig tilbage mod det yderste forsvarsværk på øen, som lå i nærheden, og mod deres eget vagtmandskab dér. [2] Da de letbevæbnede så dem vige, fik de endnu mere selvtillid og trængte ind på dem under endnu højere råben; og alle de spartanere, som blev indhentet under retræten, blev dræbt. De fleste af dem nåede dog frem til forsvarsværket og stillede sig op sammen med mandskabet der for at forsvare det overalt, hvor det var åbent for angreb. [3] Athenerne fulgte efter dem, men da de ikke kunne komme rundt om deres flanker og indeslutte dem på grund af den stærke position, prøvede de i stedet at angribe direkte forfra og på den måde presse spartanerne ud af stillingen. [4] I lang tid, ja faktisk det meste af dagen, holdt begge parter stand mod de lidelser, som kamp, tørst og solens hede påførte dem: athenerne fast besluttet på at drive spartanerne bort fra deres højere position, spartanerne på ikke at give efter. Dog havde spartanerne nu lettere ved at forsvare sig end før, da deres flanker ikke længere var udsat for angreb.

{36} Da det ikke kom til noget resultat, kom den messenske strateg hen til Kleon og Demosthenes og sagde, at deres anstrengelser var spildte. Men hvis de ville overlade ham nogle af bueskytterne og de letbevæbnede, ville han finde en eller anden sti, så han kunne omgå stillingen og falde fjenden i ryggen. På den måde mente han, at han nok kunne tiltvinge sig adgang til forsvarsværket. [2] Han fik de tropper, han havde bedt om, og brød op fra et skjult sted, så fjenden ikke kunne se det. Han sneg sig frem på de steder, hvor øens stejle skrænter lod ham få fodfæste, og derude hvor spartanerne ikke havde posteret vagter i tiltro til stedets ufremkommelige natur. Det lykkedes ham med nød og næppe og under store anstrengelser at slippe uset rundt, og nu kom han plud-

selig til syne i højderne over spartanernes stilling og bag den. Denne overraskelse slog spartanerne fuldstændig ud, men athenerne, som havde ventet på netop dette syn, fik desto mere fornyede kræfter. [3] Spartanerne blev nu beskudt både forfra og bagfra og var på vej i den samme situation – for nu at sammenligne små med store ting – som deres landsmænd ved Thermopylai,² der blev udraderet, da perserne fulgte stien om bag deres position: de var nu under angreb fra to sider på en gang og kunne ikke længere holde stand, fordi de kæmpede få mod mange og var fysisk svækkede af mangel på mad, og de begyndte derfor at trække sig tilbage. Athenerne havde på dette tidspunkt kontrol over indfaldsvejene.

{37} Kleon og Demosthenes indså, at hvis spartanerne veg bare den mindste smule længere, ville de athenske styrker hugge dem ned til sidste mand. De indstillede derfor kampen og holdt deres soldater tilbage, da de helst ville føre spartanerne tilbage til Athen i live. De håbede, at deres viljestyrke måske ville knække ved at høre proklamationen om kapitulation, så de udleverede deres våben under indtryk af deres fortvivlede situation. [2] De lod derfor proklamere, at spartanerne havde chancen for at overgive sig selv og deres våben til athenerne på det vilkår, at athenerne kunne gøre med dem, som de fandt for godt.

{38} Da spartanerne hørte dette, lagde de fleste deres skjolde fra sig og vinkede med armene for at tilkendegive, at de accepterede betingelserne. Da der derefter blev våbenstilstand, mødtes Kleon og Demosthenes med Styphon, Pharax' søn, som spartanernes repræsentant. Af Styphons foresatte var den øverstbefalende officer Epitadas faldet, mens den næstkommanderende, Hippagretas, lå imellem ligene, stadig i live, men anset for død. I overensstemmelse med spartansk praksis var Styphon således den tredje i rækken til at overtage kommandoen, hvis der skulle tilstøde de to andre noget. [2] Styphon og hans delegation sagde, at de ønskede at komme til at kommunikere med spartanerne på fastlandet om, hvad deres ordrer lød på. [3] Athenerne nægtede imidlertid at lade nogen af dem gå, men tilkaldte selv herolder ovre fra fastlandet. Efter to eller tre forespørgsler bragte den sidste udsending, der sejlede over fra spartanerne på fastlandet, følgende besked med sig: "Spartanerne giver jer mandat til at forhandle på jeres egne vegne, for så vidt I ikke gør noget vanærende." De drøftede sagen indbyrdes

2. Slaget ved Thermopylai under Perserkrigene i 480 f.Kr., hvor den spartanske kong Leonidas og hans livvagt blev omringet af perserne og dræbt til sidste mand.

og overgav så sig selv med samt deres våben. [4] Resten af dagen og natten med holdt athenerne dem under bevogtning, og næste dag rejste de et sejrstejn på øen og begyndte at træffe forberedelser til afsejling. Fangerne blev fordelt blandt kaptajnerne til bevogtning, og spartanerne sendte en herold og fik tilladelse til at transportere deres dræbte over til fastlandet. [5] Antallet af faldne og tilfangetagne på øen er som følger: i alt 420 hoplitter var blevet sat over på øen, og af dem blev 292 taget til fange; resten var blevet dræbt. Af de overlevende var omtrent de 120 spartiatater. På athensk side var der ikke mange dræbte; for der havde jo ikke været tale om noget regulært slag.

{39} I alt varede blokaden af mændene på øen 72 dage, regnet fra søslaget til kampen på øen. [2] Omkring 20 dage heraf blev der fragtet forsyninger over til dem, mens repræsentanterne var væk for at forhandle om en mulig fredsslutning; resten af tiden blev de forsynet af folk, der i al hemmelighed sejlede over til øen. Faktisk blev der fundet en vis mængde korn og anden proviant på øen, for den øverstbefalende, Epitadas, havde udleveret mindre rationer til hver enkelt, end han egentlig havde mulighed for. Både athenerne og spartanerne trak nu deres tropper bort fra Pylos og vendte hjem. Kleons løfte – så vanvittigt det ellers havde forekommet – gik faktisk i opfyldelse: han bragte mændene til Athen inden for 20 dage, ganske som han havde lovet.

{40} Af alle begivenheder under krigen var denne i grækernes øjne den mest overraskende: man havde aldrig troet, at spartanere ville udlevere deres våben, lige meget om det så var sult eller en anden presserende nødsituation, der truede dem, men at de tværtimod ville bruge dem til det yderste og så falde i kamp. [2] Folk vægrede sig derfor ved at tro på, at de, der havde overgivet sig, var mænd af samme format som dem, der var blevet dræbt. Senere var der en af Athens allierede, der hånligt spurgte en af krigsfangerne fra øen, om det mon så var de faldne, der havde udgjort deres gode og tapre mænd. Spartaneren svarede, at 'tenen' – han mente pilen – måtte være et yderst værdifuldt våben, hvis den var i stand til at udse sig de tapre. Hans pointe var, at pile og sten jo havde dræbt dem, der tilfældigvis stod i deres bane.

{41} Da fangerne var blevet sejlet til Athen, besluttede man at holde dem lænket i fangenskab, indtil man nåede til en overenskomst; og at hente dem ud og henrette dem, hvis spartanerne i mellemtiden skulle invadere Attika. [2] De etablerede også en vagtstyrke ved Pylos, og messenerne fra Naupaktos sendte nogle af deres mest egnede folk til formålet til dette sted, som de betragtede som deres fædreland (for Pylos ligger på, hvad der engang var messensk territorium). Denne messenske styrke foretog hele

tiden plyndringstogter i Lakonien; og da de talte samme sprog som indbyggerne, var de i stand til at anrette betragtelig skade. [3] Hidtil havde spartanerne ikke haft nogen som helst erfaring med plyndringstogter og irregulær krigsførelse. De var særdeles bekymrede, fordi heloterne samtidig deserterede; og de blev bange for, at en revolution skulle brede sig ud over hele landet. Selv om de ikke ville give indtryk af at være bekymrede, sendte de derfor til stadighed repræsentanter til Athen for at forhandle om Pylos og om frigivelsen af deres folk. [4] Men athenerne rakte nu efter højere mål; så selv om repræsentanterne indfandt sig tit og ofte, blev de hver gang sendt hjem igen med uforrettet sag. Sådan gik det altså ved Pylos.

{42} Den samme sommer, umiddelbart efter disse begivenheder, iværksatte athenerne en militæroperation mod Korinth med en styrke på 80 skibe, 200 af deres egne hoplitter og, på særlige hestetransportskibe, 200 ryttere. Af deres allierede bidrog også Milet, Andros og Karystos, og Nikias, Nikeratos' søn, delte kommandoen med to kolleger. [2] Ved daggry landede de mellem Chersonesos og Rheitos, på den del af kysten, der ligger under Solygeios-højdedraget. I gamle dage havde dorerne sat sig fast her og ført krig mod de aiolere, som dengang boede i Korinth; og der ligger stadig en landsby på toppen ved navn Solygeia. Fra den strand, hvor skibene havde lagt ind, er der godt to kilometer til landsbyen, 11 kilometer til Korinth og tre en halv kilometer til Isthmen. [3] Korinthierne havde i forvejen fået underretning fra Argos om den forestående athenske invasion, og de havde derfor i god tid mobiliseret deres samlede styrker ved Isthmen (bortset fra dem, der boede nord for den, og 500 mand af dem som lå i garnison i Amprakia og Leukas) og holdt nu udkig efter, hvor athenerne ville gøre landgang. [4] I ly af mørket var athenerne imidlertid nået ind til kysten uden at blive opdaget; men da korinthierne blev informeret om det ved signaler, efterlod de halvdelen af deres styrker ved Kenchreia for det tilfældes skyld, at athenerne skulle marchere mod Krommyon, og rykkede hastigt frem mod dem med resten.

{43} Den ene af de to korinthiske strateger, der deltog i dette slag, Battos, tog en deling med sig og marcherede mod Solygeia for at forsvare den, da den var ubefæstet, mens Lykophron blev tilbage med resten og åbnede kampen. [2] Han gik først til angreb på den højre athenske fløj, som kun netop var nået i land inden for Chersonesos, og derefter også på resten af invasionsstyrken. Der blev kæmpet hårdt, og det var nærkamp hele vejen igennem. Den højre athenske fløj med dem selv og karystierne, som var posteret næstyderst i linien ved siden af dem, modstod angrebet og fik med

besvær korinthierne presset tilbage. De trak sig så tilbage bag et lille stengærde højere oppe (for terrænet skrånede kraftigt over det hele), og deroppe fra dængede de athenerne til med sten, før de istemte en paian og atter rykkede frem mod dem. Athenerne modstod igen deres angreb, og det kom påny til nærkamp. [4] En korinthisk deling kom nu til undsætning på deres venstre fløj og drev den højre athenske fløj på flugt og forfulgte den ned til vandet; men ved skibene gjorde athenerne og karystierne front mod fjenden igen og tog kampen op. Der blev kæmpet konstant mellem de øvrige styrker på begge sider, mest indædt hvor korinthiernes højre fløj under Lykophron forsvarede sig mod athenernes venstre fløj, som de regnede med ellers ville forsøge et angreb på Solygeia.

{44} I længere tid holdt de to hære således stand og veg ikke for hinanden, men da athenernes rytteri gav dem en fordel over fjenden, som ikke havde heste, blev korinthierne til sidst drevet bagud og trak sig tilbage til bakketoppen, hvor de tog opstilling med spyd og skjold ved fod. Herfra kom de ikke ned igen, men forholdt sig i ro. [2] Det var under dette nederlag på deres højre fløj, at de blev påført de fleste af deres tab, heriblandt deres strateg Lykophron. Resten af hæren blev ligeledes drevet tilbage, men her var der hverken determineret forfølgelse eller hovedkulds flugt: den trak sig roligt tilbage til højereliggende terræn og tog opstilling der. Da de nu ikke kom frem for at tage kampen op igen, gav athenerne sig til at plyndre ligene og samle deres egne dræbte op, og de rejste omgående et sejrstegn. Den anden halvdel af de korinthiske styrker, som var blevet posteret som vagtstyrke ved Kenchreia for at forhindre athenerne i at sejle direkte til Krommyon, havde ikke direkte udsigt til slaget for Oneion-bjergmassivet; men da de så støvskyen og forstod sammenhængen, rykkede de straks til undsætning. Også de ældre mænd fra Korinth marcherede til hjælp, da de opfattede, hvad der foregik. [5] Da athenerne så begge disse styrker rykke frem imod sig, regnede de med, at det var undsætningsstyrker på vej fra Korinths peloponnesiske nabostater, og de trak sig i hast tilbage til skibene med de erobrede våben og deres egne faldne, på nær to, som de ikke kunne finde og måtte efterlade. [6] De gik om bord på skibene og satte over til øerne overfor. Derfra sendte de en herold og fik tilladelse til at samle deres efterladte faldne op under våbenhvile. I dette slag blev der dræbt 212 korinthiere og lidt færre end 50 athenere.

{45} Endnu samme dag stod athenerne ud fra øerne og sejlede til Krommyon, som ligger på korinthisk territorium, godt tyve kilometer fra Korinth selv. De kastede anker der, hærgede markerne og bivuakerede om natten. [2] Næste dag stod de ned langs kysten og nåede først til Epidauros' territorium, hvor de foretog en landgang. Derpå sejlede de videre til Methana, som ligger mellem Epidauros og Troizen. De afskar halvøen ved landtangen, hvor de opførte en befæstningsmur; og de etablerede en garnison der, som i den følgende tid foretog plyndringstogter på både Troizens, Haliais og Epidauros' territorier. Da befæstningsarbejdet stod færdigt, sejlede eskadren hjemad igen.

{46} Samtidig med disse begivenheder nåede Eurymedon og Sophokles, som var stået ud fra Pylos med kurs mod Sicilien, til Kerkyra med den athenske eskadre. Her foretog de sammen med folkene i byen en operation mod de kerkyreere, der havde etableret en base på Istone-forbjerget: de var sejlet derover efter borgerkrigen, og herfra havde de nu kontrol over området og anrettede store skader. [2] Athenerne stormede nu deres forsvarsværker og erobrede dem, men folkene var i samlet flok flygtet højere op på bjerget. Her indgik de en overenskomst på de vilkår, at de skulle udlevere deres lejesoldater og overgive sig selv og deres våben til det athenske folk, som skulle træffe afgørelse om dem. [3] Strategerne satte dem så over på øen Ptychia med henblik på bevogtning under våbenhvilen, indtil de kunne blive sendt til Athen. En yderligere betingelse var, at våbenhvilen gjaldt som opløst for dem alle, hvis bare en enkelt blev fanget under et flugtforsøg. [4] Anførerne af folkepartiet blev imidlertid bange for, at athenerne ikke ville lade dem henrette, når de nåede frem, og udtænkte derfor følgende list som modtræk. [5] De forsøgte at påvirke nogle enkelte af mændene på øen ved i al hemmelighed at sende nogle af deres venner over til øen. Disse venner havde de forinden givet det tilsyneladende velmente råd at sige, at det gjaldt om at komme afsted hurtigst muligt, og at de selv ville holde et fartøj parat: de athenske strateger havde nemlig tænkt sig at udlevere dem til folkepartiet i Kerkyra.

{47} Det lykkedes at overtale mændene, skibet blev skaffet til veje, og de blev så pågrebet ombord på vej afsted. Dermed var våbenhvilen opløst med omgående virkning, og de blev alle udleveret til kerkyreerne. [2] Noget, der især medvirkede til dette resultat, fik historien til at virke plausibel og gav gerningsmændene mod på forsøget, var de athenske strategers opførsel: de gjorde det fuldstændigt klart, at eftersom de selv var undervejs til Sicilien, ønskede de ikke, at andre end de selv skulle transportere

fangerne til Athen og derved høste æren for det. [3] Kerkyreerne overtog fangerne og spærrede dem inde i en stor bygning. Senere hentede de dem ud derfra i grupper på tyve ad gangen og lod disse grupper passere ned langs to rækker hoplitter opstillet på begge sider af dem. De var bundet sammen og blev slået og stukket af hoplitterne, hver gang en af dem fik øje på en personlig fjende. Ved siden af gik der mænd med piske, som satte fart i dem, der bevægede sig for langsomt fremad.

{48} Det lykkedes dem på denne måde at få omtrent 60 mand ført ud og henrettet, uden at det blev opdaget af mændene inde i bygningen, som bare troede, de blev hentet for at blive ført et eller andet nyt sted hen. Da det gik op for dem, hvad der foregik, eller nogen fortalte dem det, råbte de på athenerne og opfordrede dem til selv at slå dem ihjel, hvis det var det, de ville have. De nægtede at forlade bygningen længere og sagde, at de også ville gøre alt, hvad de kunne, for at forhindre nogen som helst i at trænge derind. [2] Kerkyreerne havde nu heller ikke selv lyst til at trænge ind gennem døren og klatrede i stedet op på taget af bygningen. Her brækkede de taget op og kastede så tagstenene og skød pile derned. [3] Mændene indenfor forsvarede sig, så godt de kunne, men de fleste af dem forsøgte alligevel at begå selvmord. De pile, som kerkyreerne på taget havde afskudt, borede nogle i struben på sig selv; andre brugte stropperne fra nogle senge, der stod derinde, eller deres tøj, som de rev i strimler, til at hænge sig med. Mørket faldt på, inden denne massakre var ovre, men det meste af natten igennem fortsatte myrderierne på alle tænkelige måder, indtil de lå døde, enten for deres egen hånd eller skudt ned af mændene på taget. [4] Da det blev lyst næste morgen, læssede kerkyreerne ligene på kryds og tværs over hinanden på vogne og kørte dem uden for byen. Alle de kvinder, som var blevet fanget i bygningen, blev solgt som slaver. [5] På denne måde blev kerkyreerne fra bjerget altså udslettet af folkepartiet, og denne borgerkrig med sine forfærdelige udskejelser kom til ende her, i det mindste hvad denne krig angår: der var nemlig praktisk talt intet af betydning tilbage af den ene part. [6] Athenerne satte kursen mod Sicilien, som var deres egentlige mål, og indledte en række operationer sammen med deres allierede der på stedet.

{49} Imens sommeren gik på hæld, iværksatte athenerne ved Naupaktos og akarnanerne en operation imod Anaktorion, en by på Korinths territorium der ligger ved indsejlingen til den amprakiske bugt, og de fik den indtaget ved forræderi. Akarnanerne udsendte så kolonister fra overalt i Akarnanien og overtog stedet. Dermed var sommeren til ende.

{50} I den følgende vinter pågreb Aristeides, Archippos' søn, en af strategerne med kommando over de skibe, der var sendt ud for at inddrive penge hos Athens allierede, i Eion ved Strymonfloden en perser ved navn Artaphernes, der var udsendt af Storkongen og på vej til Sparta. [2] Han blev ført til Athen, hvor man fik oversat hans depecher, skrevet med assyriske skrifttegn, og læst dem. Der stod meget forskelligt; men hovedbudskabet var, at kongen ikke forstod, hvad det var, spartanerne ønskede: på trods af, at der havde været mange repræsentanter hos ham, var der nemlig ikke to, der havde sagt det samme. Hvis spartanerne derfor ønskede at forklare sig nærmere, skulle de sende nogen tilbage til ham i følge med denne perser. [3] Athenerne sendte senere Artaphernes med en triere til Ephesos, og repræsentanter med ham; men dér fandt de ud af, at kong Artaxerxes, Xerxes' søn, netop var død (det skete nemlig på det tidspunkt), og de vendte derfor hjem igen.

{51} Den samme vinter rev indbyggerne i Chios deres nyopførte bymur ned på ordre fra athenerne, som frygtede, at de ville gøre oprør. Dog indhentede chierne først såvidt muligt garantier og forsikringer for, at athenerne ikke havde tænkt sig forringe deres vilkår. Vinteren gik til ende, og med den det syvende år af den krig, som Thukydides har skildret.

{52} Inden for de første dage af den følgende sommer indtraf der solformørkelse omkring nymåne,³ og i begyndelsen af den samme måned var der et jordskælv. [2] De eksilerede fra Mytilene og det øvrige Lesbos havde etableret sig på fastlandet, og de satte sig nu i bevægelse med en lejevær, de dels havde hyret på Peloponnes, dels rejst lokalt, og erobrede Rhoiteion. Efter erobringen afstod de den dog igen formedelst 200 phokaiiske staterer, uden at have anrettet ødelæggelser. [3] Dernæst marcherede de imod Antandros, som de indtog ved forræderi. Det var deres hensigt at befri alle kystbyerne, som de kaldes, og som havde været under mytilensk kontrol tidligere men nu var på athenske hænder, men Antandros var hovedmålet. Når de én gang havde forskanset sig der, ville de have rige muligheder for at bygge skibe og andet maskineri takket være de mange træer, der vokser der og på det nærliggende Idabjerg; så med Antandros som base ville de med lethed kunne hærge både Lesbos, som ligger lige i nærheden, og underlægge sig de æoliske befæstninger på fastlandet. Disse planer var de derfor nu parate til at iværksætte.

3. Denne kan dateres til 21. marts 424 f.Kr.

{53} Den samme sommer iværksatte athenerne en operation mod Kythera, med en styrke bestående af 60 skibe, 2000 hoplitter og nogle få ryttere. De tog også milesierne og nogle andre af deres allierede med. Styrken stod under kommando af Nikias, Nike-ratos' søn, Nikostratos, Dieitrephes' søn og Autokles, Tolmaios' søn. [2] Kythera er en ø, der ligger ud for Lakoniens kyst ved kap Malea. [2] Beboerne er spartanere i kategorien perioiker, og hvert år blev der sendt en embedsmand, en *kytherodikes*, derover fra Sparta, ligesom de opretholdt en permanent garnison hoplitter med hyppig afløsning og i det hele taget bevogtede øen omhyggeligt. [3] Kythera var nemlig anløbshavn for fragtskibe på ruten fra Ægypten og Libyen, og samtidig var der mindre risiko for gener fra sørøvere. Lakonien er nemlig kun sårbar over for angreb fra søsiden, eftersom hele dets kyststrækning ligger åben ud til Det siciliske og Det kretiske Hav.

{54} De athenske styrker landede derfor på dette sted. Med ti af skibene og 2000 milesiske hoplitter erobrede de en by ved kysten, der kaldes Skandeia. Resten af trop-perne gik i land på den side af øen, der ligger over for kap Malea, og rykkede frem mod Kytheras hovedby. Her stødte de med det samme på hele hæren, der havde slået lejir uden for byen. [2] Det kom til slag, og for en kortere bemærkning kunne kytherierne holde stand; men så vendte de sig og flygtede op til byen. Senere indgik de en overenskomst med Nikias og hans officerskolleger om at overgive sig til athenerne og lade dem frit afgøre deres skæbne, idet henrettelse dog var udelukket. [3] Der havde også forud været et vist mål af kommunikation mellem Nikias og nogle af kytherierne, hvilket bevirkede, at overenskomsten både kom hurtigere i stand og var på lempeligere vilkår for dem, såvel i øjeblikket som på længere sigt. Ellers ville athenerne nemlig have fordrevet kytherierne fra øen, både fordi de jo var spartanere, og fordi øen lå så tæt på Lakoniens kyst. [4] Efter kapitulationen overtog athenerne den befæstede bebyggelse Skandeia ved havnen og indsatte en garnison der. Derpå sejlede de til Asine og Helos og de fleste andre lakoniske egne ved havet; og de gjorde landgang og bivouakerede, hvor terrænet gav mulighed for det, og tilbragte omkring syv dage med at hærge landet.

{55} Da spartanerne så, at athenerne havde erobret Kythera, og derfor regnede med, at de nu også ville foretage lignende invasioner på spartansk territorium, koncentrerede de ikke deres samlede styrker til forsvar på ét sted, men fordelte hoplitterne på vagtstyrker rundt omkring i landet, hvor det nu skønnedes nødvendigt. I det hele taget holdt de sig i defensiven, for de var nervøse for, at der skulle udbryde oprør mod det

bestående system efter den overvældende og helt uventede katastrofe, der havde ramt dem på øen, og nu da Kythera og Pylos var på fjendens hænder, og de fandt sig inde-sluttet på alle sider af en krig, der udviklede sig hurtigere, end de kunne træffe for-holdsregler for. [2] Derfor etablerede de også ganske ukarakteristisk et rytterkorps på 400 mand og en deling bueskytter, og om nogensinde før lod de nu fuldstændig det militære initiativ glide fra sig, involveret som de var i en maritim konflikt, som var helt uforenelig med deres normale type våben og materiel – og det endda en maritim konflikt med athenerne, der som udgangspunkt mente, at det at lade noget uforsøgt var det samme som at give afkald på den forventede succes. [3] Krigslykken havde heller ikke været med dem, og de mange slag, der havde ramt dem hurtigt efter hinanden, havde slået dem helt ud: de frygtede, at de ville blive ramt af endnu en katastrofe som den på øen. [4] Af den grund turde de knap nok gå i kamp. Indtil nu havde de været fuld-kommen uvante med modgang og havde derfor fuldstændig mistet tilliden til deres dømmekraft, og de troede, at lige meget hvad de forsøgte sig med, ville det gå galt.

{56} Når athenerne hærgede Lakoniens kystområder på dette tidspunkt, mødte de således for det meste kun ringe modstand; for på de steder hvor de landede, troede de enkelte vagtstyrker sig på grund af dette almene mismod talmæssigt underlegne. En enkelt vagtstyrke, den der forsvarede Kotyrta og Aphroditia, satte sig dog til modværge og løb til angreb på en flok letbevæbnede soldater, der havde spredt sig, og skræmte dem på flugt; men da hoplitterne så holdt stand mod stormløbet, trak spartanerne sig tilbage igen med tab af nogle få mænd og deres våben. Athenerne rejste et sejrsmærke for træfningen og sejlede tilbage til Kythera. [2] Herfra sejlede de videre til Epidaurus Limeria og hærgede dele af området, hvorpå de nåede til Thyrea, som ligger i den egn, der kaldes Kynouria, lige i grænseområdet mellem Argos og Lakonien. Den havde tilhørt spartanerne, som imidlertid havde skænket den til landflygtige aigineter som tak for deres støtte til Sparta dengang med jordskælvet og heloternes opstand,⁴ og også fordi deres loyalitet over for Sparta altid havde været usvækket, skønt de egentlig var athenske undersåtter.

{57} Mens athenerne endnu var under indsejling, forlod aigineterne det fæstningsværk ved havet, de netop var ved at opføre, og trak sig tilbage til den øvre del af byen, hvor de også boede, ca. to kilometer inde i landet. [2] En af de spartanske vagtstyrker i

4. I 465-62 f.Kr.: se 2.101.

området havde hjulpet dem med byggearbejdet, men nægtede at slutte sig til aigineterne i den øvre fæstning, selvom de bad dem om det: det forekom dem farligt at risikere at blive indesluttet i fæstningen. De trak sig derfor tilbage op på et højdedrag og forholdt sig i ro, da de ikke mente, at de var stærke nok til at tage kampen op med invasionsstyrken. [3] I mellemtiden landede athenerne og marcherede med deres samlede styrker mod Thyrea, som de indtog. De plyndrede byen for alt indhold og brændte den af; og de aiginetere, der ikke var faldet i kampen, bragte de med tilbage til Athen sammen med stedets spartanske kommandør Tantalos, Patroklos' søn, der var blevet såret og taget til fange. [4] De havde også nogle enkelte mænd fra Kythera med sig, som de mente det havde været sikrest at fjerne. Dem besluttede athenerne så at anbringe under opsyn på øerne og at tillade de øvrige kythereere at blive boende på Kythera mod betaling af en tribut på fire talenter. De besluttede endvidere at henrette alle de tilfangede aiginetere på grund af deres gamle, indgroede fjendskab, og at internere Tantalos sammen med de andre spartanere, der var blevet taget til fange på øen.

{58} Den samme sommer indgik indbyggerne i Gela og Kamarina en våbenhvile, i første omgang kun med hinanden, men derpå samledes også repræsentanter for alle de andre græske stater på Sicilien til en konference i Gela for at drøfte en mulig fredsslutning. Der blev givet udtryk for mange forskellige holdninger, og man anfægtede og godtgjorde krav, alt efter som de forskellige parter hver især mente at have været udsat for en eller anden uret. Her var også syrakusaneren Hermokrates, Hermons søn, som havde været hovedarkitekten bag dette møde, og han holdt en tale med følgende indhold:

{59} "Mine herrer sikelioter! Jeg står jo ikke her som repræsentant for den mindste stat, ej heller den der har været hårdest plaget af krigen. Så når jeg nu vil henvende mig til jer, er det simpelthen for at delagtiggøre jer i, hvad jeg mener vil være til det fælles bedste for hele Sicilien. [2] Og der er ingen grund til at væve om krigens genvordigheder og opremse det hele i detaljer: alt det ved I allerede. Der er trods alt ingen, der tvinges ud i krig af uvidenhed, ligesom frygt ikke kan afskrække nogen fra den, hvis de tror, de har en fordel at vinde: kendsgerningerne er, at gevinsterne forekommer angriberne at opveje risikoen, mens forsvarerne er villige til at se faren i øjne-

ne frem for omgående at bukke under. [3] Men hvis der er tale om en situation, hvor ingen af parterne synes at kunne opnå disse mål, er det nyttigt at opfordre til en fredsslutning; [4] og en sådan opfordring kunne under disse omstændigheder meget vel være af uvurderlig betydning også for os. Det var selvsagt for at tjene vore egne interesser, at vi overhovedet gik i krig, og det er af samme årsag, vi nu forsøger at diskutere os til rette. Men skulle det nu alligevel mislykkes, så vi må tage herfra uden at have fundet en fair ordning for alle hver især, ja, så vil vi komme i krig med hinanden igen.

{60} Ikke desto mindre er vi nødt til at indse, hvis vi ellers er fornuftige, at denne konference ikke bare handler om snævre egeninteresser, men om hvordan vi endnu kan frelse hele Sicilien, som athenerne – efter min vurdering – smeder planer imod. Vi må også forstå, at vi i athenerne har et langt mere tvingende argument for en fælles fredsslutning end noget, jeg står og siger: de har den stærkeste militærmagt i Grækenland, og de ligger her med en håndfuld skibe og lur på vores fejltrin, idet de benytter sig af det legitime klingende ord ‘alliance’ til i hemmelighed at disponere vores nedarvede fjendskaber til deres egen fordel. [2] For hvis vi fører krig med hinanden og så henter athenerne ind – disse folk, der endda på eget initiativ og uden opfordring sender tropper til andre – så skader vi os selv, for egen regning, og lægger på den måde fundamentet for deres herredømme: de vil med stor sikkerhed afvente, at vi er udmattede, og så vende tilbage med en endnu større flåde og forsøge at lægge hele Sicilien ind under deres imperium.

{61} Ikke desto mindre skal vi, hvis vi er fornuftige, hver især kun indkalde allierede og således pådrage os yderligere risici, hvis der er større chance for at føje mere til vore besiddelser end for at anrette tab på det, vi allerede har. Det må stå klart, at det frem for noget er interne stridigheder, der har ødelagt vore stater og Sicilien som helhed, når vi, der lever her, alle sammen kives by mod by, mens en fælles fjende lægger planer imod os. [3] Dette er vi nødt til at erkende, og så må vi bilægge vore stridigheder, både på det individuelle og på det statslige plan, for med forenede kræfter at forsøge at redde hele Sicilien. Og tro endelig ikke, at det kun er dorerne blandt os, som athenerne er fjendtligt stemt, mens chalkiderne kan føle sig tryg

i deres ioniske slægtskab. [3] Athens aggression skyldes nemlig ikke, at de nærer et had til den ene af de to stammer, der lever her: nej, de vil have fingre i Siciliens goder – alt det som vi besidder i fællesskab. [4] Det har de faktisk selv demonstreret ved deres efterkommelse af chalkidernes anmodning om hjælp: selvom chalkiderne aldrig har ydet Athen nogen som helst hjælp ifølge den eksisterende alliance, har athenerne nemlig været svært ivrige efter at overholde deres del af traktaten til punkt og prikke.

[5] Jeg kan sådan set ikke klandre athenerne det mindste for at ville rage mere til sig og tænke forud: jeg har ikke spor at indvende over for folk, der ønsker at herske, men derimod nok over for dem, der er alt for villige til at blive undersåtter. Det er menneskets natur at søge at komme til at herske over alt, der viger for det, og at tage sig i agt for det, der går imod det. [6] Men når vi nu er klar over disse trusler og så ikke træffer ordentlige modforholdsregler, eller når vi kommer her uden den overbevisning, at det er altafgørende, at vi får denne fælles trussel afværget, så begår vi en alvorlig fejl. [7] Og den hurtigste måde at blive truslen kvit på, er, at vi alle kommer overens med hinanden. For athenerne kan ikke angribe os fra deres eget territorium; de er nødt til at etablere en base hos dem, der har tilkaldt dem. På denne måde vil vi imidlertid ikke standse krig med krig, men uden besvær sætte en stopper for vore uenigheder med en fredsslutning. Og de hidkaldte fremmede, som har smykket sig med et respektabelt påskud for at komme hertil i en uretfærdig sag, vil så få en virkeligt god grund til at trække sig herfra igen med uforrettet sag.

{62} Så store fordele kan vi altså skaffe os over for athenerne, hvis vi træffer en fornuftig beslutning. [2] Og når nu der er bred enighed om, at fred er det største af alle goder, hvordan kan vi så afvise at etablere den også imellem os selv? Nogle har måske nok velstand, andre det modsatte; men mener I ikke, at ro og fred i begge tilfælde er et bedre alternativ end krig, og bedre egnet end den både til at lade jer bevare de goder, I har, og gøre en ende på jeres ulykker? Har freden ikke også sin andel af hæder og berømmelse, vundet på et mindre risikabelt grundlag – foruden alle de andre velsignelser, som man kunne lave lige så lang en liste over som over krigens ulykker? Dette bør I overveje grundigt og ikke negligere mine argu-

menter, men tværtimod hver især med udgangspunkt i dem erkende jeres egen redning. [3] Hvis nogen tror at kunne udrette noget på basis af enten retfærdighed eller magtanvendelse, må han ikke blive alt for skuffet, hvis det slår fejl. Man må se i øjnene, at mange i tidens løb enten har villet svare igen på et uretmæssigt angreb og så langt fra at hævne det ikke engang har formået at overleve det, eller i andre tilfælde har regnet med at erobre nye besiddelser i kraft af deres magt, men i stedet for at vinde noget er endt med at miste selv det, de havde i forvejen. [4] Det er jo ikke sådan indrettet, at en retfærdig hævn bliver kronet med held, bare fordi man har lidt uret, eller at magt er garanteret stabilitet, fordi den ledsages af selvtillid. Det usikkerhedsmoment, som fremtiden indebærer, hersker uindskrænket og er ekstremt upålideligt, skønt det alligevel synes at være særdeles nyttigt; for når begge parter nærer samme frygt for fremtiden, tænker de sig godt om, før de angriber hinanden.

{63} Lige nu har vi flere grunde til at være rystede: der er både den uhåndgribelige frygt for, hvad en dunkel fremtid rummer, og den konkrete trussel fra athenernes tilstedeværelse, overordentlig farlige fjender. Hvis de planer er slået fejl, som vi hver især regnede med at bringe til udførelse, må vi slå os til tåls med, at de er blevet forhindret af de omtalte to faktorer. Lad os derfor drive den truende fjende bort fra vort territorium og selv slutte fred indbyrdes – helst af alt for al evighed, men hvis det glipper, så lad os da i det mindste indgå våbenhvile for så lang en periode som muligt og udskyde vore indbyrdes kævl til et senere tidspunkt. [2] For at opsummere: lad os erkende, at hvis vi følger mit råd, vil vi hver især råde over en fri stat og være herrer i eget hus, så vi er i stand til – med æren i behold og på lige vilkår – at betale enhver, der gør os godt eller ondt, tilbage med samme mønt. Hvis vi derimod forkaster det og underkaster os andre, bliver der ikke tale om at hævne sig på nogen, men i absolut heldigste fald om at blive tvunget til venskab med vore mest forhadte fjender og til fjendskab med dem, der burde være vore venner.

{64} Som jeg begyndte med at sige, står jeg her som repræsentant for en virkelig stor stat; og selvom jeg derfor nok snarere skulle tænke på at angribe nogen end på at forsvare mig selv, er jeg, stillet over for disse farer, ind-

stillet på at gøre visse indrømmelser: jeg er ikke så forhippet på at skade mine modstandere, at jeg er parat til at gøre mig selv endnu mere fortræd i processen, ligesom jeg ikke er så tåbeligt ambitiøs, at jeg regner med at kunne kontrollere tilfældet, bare fordi jeg kontrollerer mine egne beslutninger. Nej, jeg er indstillet på at slække på mine krav i et rimeligt omfang. [2] Og jeg anser det for rimeligt, at andre gør det samme – at I gør det af egen fri vilje og ikke bliver tvunget til det af fjenden. [3] Der er jo ikke noget odiøst i at slække på sine krav inden for slægten, dorere over for dorere, chalkidere over for deres frænder, og det samme gælder for os, som alle er hinandens naboer og bebor ét og samme, havomskyllede land, vi der kaldes med samme navn: sikelioter. Vi kommer såmænd nok i krig med hinanden igen engang ved lejlighed, og navnlig vil vi af egen drift slutte fred igen med hinanden efter fælles overenskomst – [4] men fremmede aggressorer vil vi altid forenede forsvare os imod, hvis vi ellers bruger fornuften; for hvad der skader hver især af os, bringer os alle i fare. Lad os derfor aldrig i fremtiden hidkalde allierede eller mæglere udefra. [5] Følger vi i stedet mit råd, vil vi undgå at berøve Sicilien to gode ting: at blive af med både athenerne og vores interne krig, og for al tid herefter at nyde godt af et frit land, som andre vil være mindre tilbøjelige til at efterstræbe.”

{65} Det var, hvad Hermokrates sagde, og sikelioterne fulgte hans råd. De nåede til en indbyrdes forståelse og opgav videre krigsførelse, sådan at hver især beholdt, hvad de havde på det tidspunkt; dog skulle Kamarina beholde Morgantine mod betaling af et fastsat beløb til Syrakus. [2] Athens allierede indkaldte de officerer, der havde kommandoen, og meddelte dem, at de ville slutte fred, og at våbenhvilen også skulle gælde dem. Officererne gav deres samtykke, og der blev indgået en aftale, hvorpå den athenske flådestyrke sejlede bort fra Sicilien. [3] Da strategerne nåede Athen, blev to af dem – Pythodoros og Sophokles – straffet med eksil, mens den tredje, Eurymedon, blev idømt en bøde: man mente, at de måtte have taget imod bestikkelse for at trække sig tilbage, skønt de havde muligheden for at bringe Sicilien under deres kontrol. [4] Så opfyldt af selvtillid var athenerne nemlig på grund af deres øjeblikkelige succes, at de ikke regnede med nogen form for modgang, men tværtimod med at kunne udrette både det mulige og det uladsiggørliche, lige meget om de havde rigelig eller knapt tilstrækkelig

udrustning til deres rådighed. Årsagen var det utrolige held ved de fleste af deres foretagender netop da, som gav styrke til deres forventninger.

{66} Den samme sommer var megaræerne i selve Megara hårdt presset på to fronter: dels af krigen med athenerne, som to gange hvert år foretog en invasion af Megaras territorium med deres samlede styrker, dels af deres egne landflygtige i Pegai, som under de politiske stridigheder var blevet drevet på flugt af folkepartiet og nu voldte megaræerne alvorlige problemer med deres plyndringstogter. De begyndte derfor at spørge hinanden, om det ikke var bedre at lade de landsforviste vende hjem i stedet for og på den måde undgå, at staten gik til grunde i en tofrontskrig. [2] De landflygtiges venner lagde hurtigt mærke til den snak, der gik, og mente nu også selv at kunne tillade sig at presse mere åbenlyst på end før for at få de landsforviste hjemkaldt. [3] Da folkets ledere indså, at folket, efter alle deres trængsler, ikke ville have styrke til at holde ud sammen med dem, blev de bange og åbnede forhandlinger med de athenske strateger Hippokrates, Aripheon's søn, og Demosthenes, Alkisthenes' søn, om at overgive byen: de mente, at dette udgjorde en mindre risiko for dem selv end at lade de folk, de havde drevet i landflygtighed, vende hjem igen. De aftalte derfor, at athenerne først skulle sætte sig i besiddelse af de lange mure (som havde et forløb på omkring halvanden kilometer fra byen og ned til dens havn, Nisaia) for at afskære peloponneserne i Nisaia fra at rykke til undsætning derfra, hvor der lå en rent peloponnesisk garnison for at sikre kontrollen med Megara. Dernæst ville de selv forsøge at overgive også den øvre by, som de mente ville være mere villig til at gå over til athenerne, når først det andet var klaret.

{67} Da begge parter havde aftalt deres planer og arrangeret forberedelserne, sejlede athenerne ved mørkets frembrud til øen Minoa ud for Megara med 600 hoplitter under kommando af Hippokrates. De tog opstilling i en grube, hvor megaræerne hentede det ler, der blev brugt til sten til de lange mure, som lå lige i nærheden.⁵ [2] En separat deling bestående af letbevæbnede plataiere og nogle af Attikas grænsevagter, og under kommando af den anden strateg, Demosthenes, lagde sig i baghold i den Enyalios-helligdom, som ligger endnu tættere på de lange mure. Ingen opdagede noget, bortset fra de mænd, som det var meningen skulle vide, hvad der foregik den nat. [3] Lige inden daggry iværksatte de megaræiske forrædere deres plan, der var som følger.

5. Minoa er landfast med kysten ved hjælp af en bro: se 3.51.3.

De havde en stor robåd, som de havde fået overbevist kommandanten om skulle bruges til kapertogter, og det var derfor gennem længere tid lykkedes dem at få porten åbnet i løbet af natten, hvor de så havde for vane at køre båden på en vogn ud gennem gruben og ned til havnen og derfra sejle ud. De kørte derpå båden tilbage gennem porten og inden for de lange mure igen, inden det blev lyst. På den måde, sagde de, kunne athenske udkigsposter på Minoa jo ikke vide, hvad de skulle holde øje med, når der ikke var et eneste fartøj at se i havnen. [4] Denne nat var vognen således også nået frem til porten, og da der som sædvanlig blev åbnet for båden, og athenerne så det (hvilket alt sammen var planlagt på forhånd), stormede de ud fra deres bagholdsstilling for at nå igennem porten, mens båden stadig var midt i den og hindrede porten i at blive lukket igen. Samtidig dræbte de medsammensvorne megarære portvagterne. [5] Først stormede Demosthenes og hans plataiere og grænsevagter ind på det sted, hvor sejrsmærket nu står. De nærmeste peloponnesere opfattede det hurtigt; og så snart de var kommet indenfor, kom plataierne i kamp med de tililende forsvarere, som de nedkæmpede, og sikrede porten for de athenske hoplitter, som nu strømmede frem.

{68} Efterhånden som hver enkelt athener nåede indenfor, løb de direkte hen mod muren. [2] Nogle få fra den peloponnesiske garnison satte sig til at begynde med til modværge og tog kampen op, og nogle af dem blev dræbt. Flertallet tog imidlertid flugten i panik over, at fjenden var faldet over dem om natten, og over at de megaræiske forrædere også tog kampen op med dem: de troede, at det var hele Megara, der havde forrådt dem. [3] Her hjalp det også, at den athenske herold samtidig selv fik den idé at proklamere, at enhver megaræer, der ønskede at gå over på athensk side, skulle komme over til dem og sætte våbnene i hvil dér. Da peloponneserne hørte det, opgav de modstanden; de troede nu for alvor, at de var under dobbelt angreb, og trak sig tilbage til Nisaia. [4] Ved daggry var de lange mure allerede blevet erobret, og der herskede vild opstandelse blandt megaræerne i byen. Den gruppe, der havde underhandlet med athenerne, foruden en hel del andre, som kendte til sagen, råbte på, at man skulle åbne porten og marchere ud og levere slag. [5] Aftalen med athenerne var nemlig, at de skulle storme ind, så snart porten gik op; selv ville forræderne være let genkendelige ved at have smurt sig ind i olie, så de ikke blev angrebet ved en fejl. Det var så meget desto mindre farligt for dem at åbne porten nu, eftersom en styrke på 4000 athenske hoplitter og 600 ryttere som aftalt var nået frem efter at have tilbagelagt vejen fra Eleusis i løbet af natten. [6] Forræderne havde allerede smurt sig ind i olie og

befandt sig ved porten, da en af dem, der kendte til planen, afslørede den for de andre. Disse samlede sig nu og indfandt sig ved porten i en stor flok; de sagde, at der aldeles ikke skulle foretages nogen sortie (det havde de jo ikke engang vovet tidligere, da de stod stærkere end nu), og byens sikkerhed ikke kompromitteres så åbenlyst. Hvis nogen var uenig, ville der blive kamp lige på stedet. De lod ikke på nogen måde skinne igennem, at de havde kendskab til planerne, men holdt stædigt på deres, som havde de bare statens bedste for øje; og samtidig blev de og holdt øje med porten, så forræderne ikke fik en chance til at iværksætte deres forehavende.

{69} Da de athenske strateger indså, at der var kommet et eller andet i vejen, og at de ikke ville være i stand til at erobre byen med magt, begyndte de straks at opføre en forskansningsmur omkring Nisaia ud fra den tanke, at hvis de kunne få erobret den, inden fjendtlige undsætningsstyrker kunne nå frem, ville også Megara ret snart overgive sig. [2] Fra Athen havde de hurtigt fået hentet alt, hvad der skulle bruges til formålet, herunder jern og stenhuggere. De begyndte ved de lange mure, som de beherskede, og byggede en tværmur imellem dem som dækning mod megaræerne, og derpå førte de forløbet, bestående af både en mur og en vold, videre ned til havet på begge sider af Nisaia, idet hæren arbejdede i skiftehold. Sten og klippestykker tog de fra forstadsområdet, hvor de også fældede træer og anden bevoksning til at opføre palisader med på steder, hvor det var nødvendigt. Selve husene i forstadsområdet blev forsynet med brystværn og kunne således tjene som forsvarsværker. [3] Hele denne dag arbejdede de, og næste dag ved skumringstide stod murforløbet så godt som færdigt. Garnisonen i Nisaia blev nu nervøse: der var knaphed på fødevarer, eftersom de plejede at få leveret fra dag til dag oppe fra byen, de ikke regnede med hurtig undsætning fra peloponnesisk side, og de nu anså megaræerne for fjender. De indgik derfor en overenskomst med athenerne og kapitulerede på de vilkår, at hver mand skulle udlevere sine våben og derpå frit kunne gå efter betaling af et fastsat beløb, mens athenerne kunne gøre med både den spartanske kommandant og enhver anden spartaner, der befandt sig der, som de fandt for godt. [4] På disse vilkår kom de altså ud, og athenerne rev de lange mure ned på stykket fra tværmuren og op til Megara, tog Nisaia i besiddelse og gik videre med deres øvrige forberedelser.

{70} På denne tid befandt spartaneren Brasidas, Tellis' søn, sig netop i området ved Sikyon og Korinth, i færd med at forberede en kampagne i Thrakien. Da han hørte om erobringen af murene, blev han bekymret, både for peloponneserne i Nisaia, og for at

Megara skulle falde. Han sendte derfor besked til boioterne og gav dem ordre til hurtigst muligt at møde ham med en hær ved Tripodiskos (det er navnet på en landsby på Megaras territorium, ved foden af Geraneia-bjerget). Selv var han allerede taget afsted med en styrke bestående af 2.700 hoplitter fra Korinth, 400 fra Phleious og 600 fra Sikyon, foruden de af hans egne tropper, der allerede var samlet. Han regnede med at nå Nisaia, inden den var faldet. [2] Men da han fik efterretning om dens fald – det var netop den nat, han var rykket ud mod Tripodiskos – tog han 300 udvalgte mand af sine tropper, inden sagen blev almindeligt kendt, og rykkede nærmere Megara uden at blive set af athenerne, som befandt sig nede ved havet. Hans erklærede mål (og for øvrigt også virkelige, hvis lejlighed bød sig) var at forsøge at generobre Nisaia, men først og fremmest at komme ind i selve Megara og sikre byen. Han krævede nu, at indbyggerne lukkede ham ind, og fortalte dem, at han nærede håb om at kunne generobre Nisaia.

{71} De to stridende fraktioner i Megara blev imidlertid nervøse – den ene side for at Brasidas skulle genindsætte dem, de havde jaget i eksil, og fordrive dem selv i stedet, den anden for at folket netop på grund af denne frygt skulle angribe dem og byen gå til grunde i interne kampe, mens athenerne lå lige i nærheden og holdt øje med dem. De lukkede ham derfor ikke ind, for begge parter fandt det bedst at indstille stridighederne og afvente, hvad der ville ske. [2] De regnede nemlig begge med, at det ville komme til et slag mellem athenerne og undsætningsstyrkerne, og hver især mente derfor, at det var sikrest at vente med åbent at tage parti for dem, de nu holdt med, indtil disse havde sejret. Da han altså ikke kunne overtale dem, vendte Brasidas tilbage til sin hovedstyrke.

{72} Lige ved daggry ankom boioterne. De havde tænkt sig at komme Megara til undsætning, endnu før Brasidas havde bedt dem om det: de mente, at dette var en særdeles reel trussel mod dem, og deres samlede styrker stod derfor allerede ved Plataiai. Da Brasidas' budbringer så også ankom, steg deres moral betydeligt, og de sendte 2.200 hoplitter og 600 ryttere afsted og vendte selv hjem igen med størstedelen af styrken. [2] Brasidas' hær talte nu tilsammen ikke færre end 6.000 hoplitter. De athen-ske hoplitter stod opstillet ved havet nær Nisaia, og mens deres letbevæbnede var spredt ud over sletten, faldt det boiotiske rytteri over dem og drev dem ned mod havet: angrebet kom helt uventet, eftersom der ikke på noget tidspunkt før da var kommet nogen undsætningsstyrke til Megara noget sted fra. [3] Det athenske rytteri gik til

modangreb og engagerede fjenden, og der stod så en rytterkamp i lang tid, i hvilken begge parter hævder at være kommet bedst fra det: [4] den boiotiske rytteranfører og nogle få andre, som var redet helt ned til selve Nisaia, blev i hvert fald dræbt af atterne og plyndret for våben og rustning; og atterne, som havde bemægtiget sig disse lig, udleverede dem senere under våbenhvile og rejste et sejrsmærke. Ikke desto mindre var der fra en overordnet betragtning ingen indlysende sejrherre i denne træfning, da de til sidst trak sig fra hinanden, boioterne til deres egen hær, og atterne til Nisaia.

{73} Herefter rykkede Brasidas og hans hær længere ned mod havet og Megara. Her besatte de et egnet sted, stillede sig i slagorden og forholdt sig i ro: de mente, at atterne ville angribe dem, og var på det rene med, at megaræerne ventede og så, hvem sejren tilfaldt. [3] De mente, at denne stilling passede udmærket i to henseender: de undgik at tage initiativet til slag og frivilligt udsætte sig for fare, og eftersom de så tydeligt havde demonstreret, at de var parate til at tage kampen op, kunne de med rimelighed gøre fordring på en sejr helt uden at have kæmpet for den; og samtidig stod de også udmærket over for megaræerne. [3] For havde de ikke vist sig, ville megaræerne ikke have haft en chance, men have mistet byen omgående og lige så sikkert, som hvis de havde udkæmpet og tabt et slag. Nu var der derimod den reelle mulighed, at atterne ikke ønskede at tage udfordringen op, så Brasidas' hær uden sværds slag kunne opnå det, de var kommet for.

[4] Og netop sådan gik det. Atterne stillede sig nok i slagorden langs med de lange mure, men da ingen angreb dem, tog de heller ikke selv noget initiativ. Deres strateger mente, at de løb en uforholdsmæssigt stor risiko ved at indlede et slag mod en talmæssigt overlegen fjende, navnlig da de havde opnået de fleste af deres mål: de kunne måske nok sejre og indtage Megara, men også lide nederlag og dermed tab blandt kernetropperne af hoplitvåbnet. Fjenden, derimod, ville kun risikere at miste en mindre del ikke bare af deres samlede styrke men endda også af hvert af de tilstedeværende kontingenter og ville derfor sandsynligvis være opsat på at gøre forsøget. De stod derfor en tid lang over for hinanden; men da der ikke blev forsøgt noget fra nogen af siderne, trak først atterne sig tilbage til Nisaia, og derpå peloponneserne tilbage til deres udgangspunkt. Vennerne til de eksilerede megaræere fattede derfor nyt mod ud fra den formodning, at Brasidas havde vundet, og at atterne ikke ville kæmpe; og da den gruppe, der havde underhandlet med atterne, nu var paralyseret af skræk,

åbnede megaræerne byporten for at tage imod Brasidas og anførerne af de allierede kontingenter i hans hær og åbnede forhandlinger med ham.

{74} Senere, da Brasidas havde sendt de allierede kontingenter hjem til deres respektive stater igen, vendte han også selv tilbage til Korinth og gik videre med forbedelserne til kampagnen i Thrakien, som var hans oprindelige mål. [2] Da nu også athenerne var vendt hjemad igen, forsvandt de megaræere, der havde haft mest med dem at gøre, i al ubemærkethed fra byen, da de var klar over, at de var afsløret. De øvrige indbyggere kom overens med de eksileredes venner om at lade folkene i Pegai vende hjem efter først at have fået dem til at sværge dyre eder på, at de ville lade de gamle stridigheder være bilagt og kun have statens bedste for øje. [3] Men da de hjemvendte blev indsat i deres embeder og forordnede en våbeninspektion, lod de delingerne tage opstilling på forskellige steder og sorterede omtrent 100 mænd fra blandt deres personlige fjender og dem, de mente især havde kollaboreret med athenerne. De tvang folket til at stemme i fuld åbenhed om dem, fik dem kendt skyldige og lod dem henrette. Megara blev derpå omdannet til et radikalt oligarki, [4] og ingen anden revolutionsbaseret forfatningsændring sat igennem af så få har nogensinde haft så lang levetid, som denne fik.

{75} Samme sommer skulle eksilmytilenerne til at befæste Antandros i overensstemmelse med deres planer; men Demodokos og Aristeides, de to af strategerne med kommando over den eskadre, som skulle inddrive penge, befandt sig i området omkring Hellesponten. (Den tredie af dem, Lamachos, var sejlet videre ind i Sortehavet med ti skibe.) Da de fik kendskab til forberedelserne til befæstningen, mente de, at der var grund til at frygte, at der kunne opstå en situation svarende til den ved Anaia på Samos: der havde eksilsamierne etableret en base, hvorfra de hjalp peloponneserne med søkrigsførelsen ved at levere styrmænd til dem, ligesom de holdt samierne i selve byen i en tilstand af konstant uro og tog imod dem, der flygtede fra den. Demodokos og Aristeides samlede derfor en hær bestående af allierede kontingenter og sejlede til Antandros, hvor de i et slag besejrede den hær, der kom ud for at møde dem, og overtog kontrollen med området igen. [2] Ikke længe efter at han var sejlet ind i Sortehavet, ankrede Lamachos op i floden Kales på Herakleias territorium; og her mistede han sine skibe, da de pludselig blev ramt af en springflod som følge af et voldsomt regnvejr længere inde i landet. Han og hans soldater gik så til fods gennem de bithyniske thra-

keres område (de lever i Asien, på den anden side af strædet) og nåede frem til Kalchedon, kolonien fra Megara ved indsejlingen til Sortehavet.

{76} Den samme sommer ankom den athenske strateg Demosthenes til Naupaktos med en eskadre på 40 skibe, umiddelbart efter tilbagetrækningen fra megaræisk territorium. [2] Han og Hippokrates førte forhandlinger med visse individer i forskellige boiotiske stater, der ønskede at omstyrte den gældende styreform og indføre demokrati efter athensk mønster; det var navnlig på initiativ af en landflygtig thespier ved navn Ptoiodoros, at disse forhandlinger var kommet i gang. Nogle af dem ønskede at forråde Siphai, som ligger ned til havet ved den krisaiske bugt; og Chaironeia, som hører under det, der tidligere var kendt som det minyiske, men nu kaldes det boiotiske Orchomenos, skulle nogle andre mænd fra Orchomenos forråde. De landsforviste orchomeniere arbejdede særdeles aktivt for planerne og forsøgte at hyre lejesoldater fra Peloponnes. Der var også nogle phokeere med i planerne, eftersom Chaironeia ligger i udkanten af Boiotien og grænser op til Phanoteus' territorium i Phokis. [4] Athenerne skulle så indtage Delion, en Apollonhelligdom på den del af Tanagras territorium, der ligger lige over for Euboia, og disse aktioner skulle udføres samtidig på en forud fastsat dag, så boioterne ville være nødt til at tage sig af urolighederne på eget territorium og ikke kunne rykke Delion til undsætning i samlet trop. [5] Hvis angrebet lykkedes, og athenerne fik befæstet Delion, regnede de bestemt med, at selvom der ikke fulgte øjeblikkelige revolutioner i de forskellige boiotiske stater, så kunne den nuværende tilstand – når disse områder var på athenske hænder, der blev foretaget plyndringstogter over hele Boiotien, og der var et tilflugtssted lige ved hånden for enhver, der ville slutte sig til dem – ikke vare ved. Med tiden ville den athenske støtte til oprørerne, sammen med modstandernes manglende troppekonzentration, vende situationen til deres fordel.

{77} Sådan var den plan, der nu var under forberedelse. Når øjeblikket var inde, skulle Hippokrates selv marchere mod boioterne i spidsen for en troppestyrke fra Athen. Demosthenes havde han i forvejen sendt af sted til Naupaktos med de 40 skibe for der på stedet at rejse en hær af akarnanere og andre allierede og derpå sejle til Siphai, som de regnede med ville blive overgivet til dem ved forræderi. De havde fastsat en dag, som begge operationer skulle bringes til udførelse på samtidig. [2] Da Demosthenes ankom, fandt han, at Oiniadai allerede af de forenede akarnanere var blevet tvunget til at slutte sig til det athenske allianceforbund. Han udskrev så hele det lokale

allierede troppekontingent og marcherede først mod Salynthios og agrairerne, som han undertvang, hvorpå han gik i gang med forberedelserne, så han kunne stå klar ved Siphai på det aftalte tidspunkt.

{78} På omtrent samme tidspunkt af sommeren marcherede Brasidas med 1.700 hoplitter imod egnene ved Thrakien. Da han nåede til Herakleia i Trachis, sendte han et bud til sine bekendte i Pharsalos for at bede om eskorte til sig selv og sin hær. Panairos, Doros, Hippolochidas, Torymbas og Strophakos (der var chalkidisk *proxenos*) sluttede sig til derfor ham i Meliteia i Achaia, og så kunne han genoptage marchen. [2] Han blev også ledsaget af andre thessalere, ikke mindst Nikonidas fra Larisa, der var en god ven af Perdikkas. Det var ingen let sag at passere gennem Thessalien uden fører i almindelighed, og specielt da ikke under våben; alle grækere under ét var kommet til at betragte det som suspekt at krydse andres territorium uden tilladelse; og i øvrigt havde størstedelen af thessalerne altid været venligt indstillet over for Athen. Havde der nu været en demokratisk styreform i Thessalien i stedet for det sædvanlige snævre oligarki, ville Brasidas derfor næppe have fået tilladelse til at passere: selv i denne situation var der nemlig nogle thessalere, der så anderledes på det end hans ledsagere; de afskar ham vejen ved Enipeus-floden og erklærede, at han ikke havde nogen ret til at rejse igennem uden hele Thessaliens samtykke. [4] Hans førere sagde, at de ikke havde nogen intentioner om at eskortere ham mod thessalernes vilje, og at de bare gjorde deres pligt som gæstevener over for en ven, der var dukket uventet op. Brasidas selv tilføjede, at han betrødte deres jord som ven af Thessalien og dets folk, og at hans våben var beregnet på hans fjender athenerne, og ikke dem. Han kendte ikke til noget fjendskab mellem Sparta og Thessalien, der kunne forbyde dem passage gennem hindens land; og naturligvis havde han ikke tænkt sig at fortsætte uden deres accept – og var da heller ikke i stand til det – men kunne kun bede dem om ikke at spærre ham vejen. [5] Thessalerne hørte på dette og trak sig tilbage; og på sine føreres opfordring fortsatte Brasidas uden ophold og i ilmarch, så en større styrke ikke kunne nå at samle sig og spærre ham vejen. På den samme dag, som han var brudt op fra Meliteia, tilbagelagde han hele vejen til Pharsalos og slog lejr ved Apidanos-floden; og derfra marcherede han videre til Phakion og derfra igen til Perrhaibia. På dette sted vendte hans thessaliske eskorte om igen, og perrhaiberne, som hører under Thessalien, bragte ham til Dion i Perdikkas' kongedømme, en by der ligger for foden af Olympos i Makedonien.

{79} På denne måde hastede Brasidas gennem Thessalien og nåede frem til Perdikkas og til Chalkidike, inden nogen kunne nå at standse ham. [2] Det var både Athens tidligere allierede i grænseegnene ved Thrakien, der nu havde revet sig løs, og Perdikkas, der havde haft held til at få denne hærstyrke sendt ud fra Peloponnes, opskræmte som de var over de athenske succeser: chalkiderne gik ud fra, at athenerne først ville vende opmærksomheden mod dem (og de byer i nærheden, der ikke var i åbent oprør, deltog da også i al hemmelighed i denne invitation). Perdikkas var ganske vist ikke åbenlyst fjende af Athen, men han var alligevel betænkelig på grund af deres gamle mellemværende og havde desuden den særlige grund, at han gerne ville undertvinge lynkesterens konge, Arrhabaios.

[3] Spartanernes manglende krigslykke netop da kom derfor ganske belejligt og havde gjort det lettere for dem at få en hær sendt uden for Peloponnes. {80} Spartanerne regnede nemlig med, at de bedst kunne afvende de athenenske angreb på Peloponnes og ikke mindst på Sparta selv ved at gøre gengæld og sende en hærstyrke til Athens allierede; især da når de allierede bad om at få sendt den med henblik på frafald og erklærede sig villige til at betale for dens underhold. [2] Samtidig var de glade for en undskyldning for at sende nogle af heloterne væk, så de ikke kunne udnytte den øjeblikkelige situation, hvor Pylos var besat af fjenden, til at indlede et oprør. [3] Spartas politik i spørgsmålet om heloterne havde altid overvejende været bestemt af sikkerhedshensyn, og deres frygt for mængden af unge, handlekraftige⁶ heloter fik dem endda til at gøre det følgende. De lod bekendtgøre, at der ville blive foretaget en udvælgelse med henblik på frigivelse blandt de heloter, der mente at have udmærket sig i krigen. I virkeligheden var det en test: spartanerne mente, at enhver helot, der turde stå frem og gøre fordring på sin frihed, ville høre til de dristige, der med stor sandsynlighed ville vende sig mod deres herrer. [4] De udvalgte altså omkring 2.000 heloter, som satte kranse på hovedet og gik i procession rundt om Spartas helligdomme i den tro, at de var blevet frigivet. Men spartanerne skaffede dem snart efter af vejen, uden at nogen anede, hvordan nogen af dem var blevet dræbt. [5] Ved denne lejlighed var de derfor ekstra indstillet på at sende 700 heloter med som hoplitter til Brasidas; resten af sin styrke hyrede han på Peloponnes.

6. Teksten er problematisk her (langt fra alle heloter var jo unge), men der synes ikke at være nogen brugbare alternativer.

{81} Så spartanerne sendte altså Brasidas afsted hovedsagelig på egen begæring (selvom chalkiderne også var opsatte på det), en mand der i Sparta ansås for handlekraftig på enhver måde, og siden sin udsendelse havde han da også vist sig at være uvurderlig for spartanerne. For ved straks fra begyndelsen at optræde både retfærdig og behersket fik han de fleste af bystaterne til at rive sig løs fra Athen, mens andre kom under hans kontrol ved forræderi. [2] Resultatet var, at Sparta senere kunne forhandle på de vilkår, der passede dem (hvad de da også gjorde), i spørgsmålet om udlevering og overtagelse af erobrede territorier, og at krigspresset på Peloponnes lettede betragteligt. I de senere faser af krigen, efter begivenhederne på Sicilien, var det først og fremmest Brasidas' personlige kvaliteter og intelligens, som nogle kendte af egen erfaring, mens andre havde dannet sig et indtryk på anden hånd, der genererede entusiasme for Sparta blandt Athens allierede. [3] Han var den første, der blev sendt ud, og han virkede på alle måder som så god en mand, at han efterlod en forventning om, at hans landsmænd var af samme støbning.

{82} Lige så snart athenerne fik efterretning om, at Brasidas var ankommet til grænseegnene ved Thrakien, erklærede de Perdikkas krig ud fra den formodning, at det var ham, der var ophavsmand til kampagnen, og de begyndte at holde et mere vågent øje med deres allierede i regionen. {83} Perdikkas modtog Brasidas og hans hær, og efter at have sluttet sig til dem med sine egne styrker marcherede han mod Arrhabaios, Bromeros' søn og konge over de lynkestiske makedonere, hvis kongedømme grænsede op til hans eget: ham lå Perdikkas i konflikt med, og han ville gerne undertvinge ham. [2] Men da han med sine egne og Brasidas' tropper havde nået det bjergpas, der fører ind til Lynkos, sagde Brasidas, at han først ville opsøge Arrhabaios og om muligt overtale ham til at indgå en alliance med Sparta, inden han indledte fjendtligheder. Han var til dels under indflydelse af beskeder sendt fra Arrhabaios om, at han var villig til at underkaste sig Brasidas som neutral opmand i konflikten; og samtidig rådede de tilstedeværende chalkidiske repræsentanter ham til ikke uden videre at eliminere alle Perdikkas' problemer for ham, ellers ville han måske ikke vise sig nær så interesseret i også at gøre en indsats for deres sag. [4] Desuden havde Perdikkas' udsendinge i Sparta sagt noget i retning af, at han nok skulle få gjort en masse af naboegnene til Spartas allierede, så i denne situation mente Brasidas nok, at han kunne tillade sig at løse problemet med Arrhabaios på en måde, der var til gavn for alle. [5] Perdikkas svarede, at han ikke havde hentet Brasidas, for at han skulle sidde til doms over deres indbyrdes

stridigheder, men derimod for at han kunne eliminere de fjender, Perdikkas måtte udpege: det var ikke rimeligt, at han ville til at forhandle med Arrhabaios, når Perdikkas betalte halvdelen af hærens underhold. [6] Brasidas mødtes så med Arrhabaios, trods Perdikkas' modvilje og uden at være nået til enighed med ham; og her lod han sig bevæge til at føre hæren bort igen uden at have invaderet landet. Efter dette ville Perdikkas ikke længere betale halvdelen af underholdet, men kun en trediedel, da han mente at være blevet uretfærdigt behandlet.

{84} Den samme sommer, og uden at gøre ophold, marcherede Brasidas med chalkiderne mod Akanthos, en koloni fra Andros, og nåede den kort før vinhøsten. Der var to fraktioner af indbyggerne, delt i spørgsmålet om, hvorvidt han skulle modtages: dem der havde samarbejdet med chalkiderne om at få ham hidkaldt, og folkepartiet. Deres frygt for vinen, som endnu stod ude på markerne, gjorde det imidlertid muligt for Brasidas at overtale den brede befolkning til at lukke ham alene ind og høre på, hvad han havde at sige, inden de traf en beslutning. Han blev altså lukket ind og stillede sig op på folkeforsamlingen. Af en spartaner at være var han heller ikke nogen dårlig taler, og han sagde følgende:

{85} "Akanthiere! Når spartanerne har sendt mig ud i spidsen for denne styrke, er det for at realisere den hensigtserklæring, som vi fremsatte i begyndelsen af krigen: at føre krig mod Athen for at befri Grækenland. [2] At vi ikke er kommet noget før, må I ikke bebrejde os: det skyldes vores fejlvurdering af krigssituationen i Grækenland, nemlig at vi hurtigt og uden nogen risiko for jer kunne besejre athenerne. Men nu, hvor en chance har vist sig, står vi her, og med jeres hjælp vil vi gøre vores bedste for at tvinge dem i knæ. [3] Jeg er derfor forundret over, at jeres porte er lukkede for mig, og at jeg åbenbart ikke er mere velkommen. [4] I Sparta troede vi nemlig, at I i det mindste af sind var vore allierede, endnu før vi faktisk nåede hertil, og at I ville være glade for at se os. Det er jo derfor, vi har udvist sådan en ildhu og udholdt så store farer under en march på mange dage gennem fremmed territorium. [5] Hvis I nu har fået andre ideer eller har tænkt jer at modarbejde ikke bare jeres egen men resten af Grækenlands frihed, kunne det få ubehagelige følger. [6] For ikke nok med, at I selv stiller

jer i vejen for mig: andre, jeg måtte henvende mig til, vil være mindre tilbøjelige til at slutte sig til mig, eftersom de kan pege på det betænkelige i, at de første, jeg henvendte mig til – jer, der jo både repræsenterer en ganske betragtelig stat og synes at have forstand på politik – afviste mig. Og jeg kan ikke komme med en plausibel forklaring på denne afvisning, ud over at der måske er noget forkert ved den frihed, jeg bringer jer, eller at jeg er kommet her uden tilstrækkelig styrke eller evne til at beskytte jer mod eventuelle athenske repressalier. [7] Og dog havde athenerne, skønt over-tallige, ikke lyst til at engagere mig, da jeg med denne styrke kom Nisaia til undsætning. Det er derfor ikke sandsynligt, at de vil kunne sende en tilsvarende styrke imod jer, især da tropperne jo må transporteres med skib.

{86} Og hvad mig selv angår, så er jeg ikke kommet her for at gøre grækerne fortræd, men for at gøre dem fri: jeg har ved de højtideligste eder afkrævet de spartanske myndigheder garanti om fuldt selvstyre for enhver stat, jeg måtte bringe over på vor side. Vi er jo ikke interesseret i allierede, der er vundet over ved bedrag eller tvang; tværtimod vil vi netop være på jeres side i kampen mod jeres athenske slavepiskere. [2] Derfor må jeg også protestere mod mistanker mod mig personlig, da jeg jo stiller de kraftigst mulige garantier, og også mod at blive undervurderet som jeres forsvarer: I har al mulig grund til at fatte mod og slutte jer til mig. [3] Og hvis nogen af personlige årsager alligevel skulle være urolig over, at jeg kunne finde på at udlevere byen til den ene eller den anden gruppering, kan de have fuld-kommen tillid til mig. [4] Jeg er ikke kommet for at føre partipolitik, og det ville efter min mening være en tvivlsom form for frihed at komme med, hvis jeg ignorerede vores traditionelle fremgangsmåde og underlagde flertallet de få, eller mindretallet folket som helhed. [5] Det ville jo være endnu bitrere end at være underlagt fremmed styre, og det ville ikke indbringe os spartanere tak for vores anstrengelser, men gøre os til genstand for anklager, snarere end hæder og ære. De selvsamme anklager, der udgør fundamentet for vor vedvarende krig med Athen, ville vi nemlig helt åbenlyst vende mod os selv, og det i en endnu mere hadefuld skikkelse end mod en, der ikke var begyndt med at påberåbe sig ædle hensigter. [6] For ansete mænd er det mere skammeligt at opnå en fordel ved sminket bedrag end

med åbenlys voldsanvendelse; for hvor det sidstnævnte kan have en vis retfærdiggørelse i at angribe på basis af den rå magt, som tilfældet skænker, gør det førstnævnte det med udgangspunkt i et bevidst forræderisk anslag.

{87} Så omhyggeligt overvejer vi de spørgsmål, der betyder mest for os. Og rent bortset fra de eder, vi har svoret, kan I næppe opnå en stærkere garanti end den, I får af folk, hvis faktiske handlinger, sammenholdt med deres ord, til fulde demonstrerer, at det er i deres interesse at gøre akkurat, hvad de siger. [2] Hvis I på dette mit tilbud svarer, at I er ude af stand til at acceptere det og regner med at kunne afvise det uden repressalier, fordi I sympatiserer med os; at frihed forekommer jer at indebære visse risici; at det er rimeligt at skænke den til dem, der faktisk har muligheden for at modtage den, men at man ikke skal tvinge nogen til det mod sin vilje – ja, i så fald vil jeg kalde guderne og jeres lands heroer til vidner på, at jeg uden held forsøgte at overtale jer i jeres egen interesse, og gøre mit bedste for at hærge jeres marker og på den måde tvinge jer. [3] Og jeg vil gøre det uden betænkeligheder og endda mene, at det er berettiget af to tvingende årsager: dels for at undgå, at jeres uforpligtende 'sympati' kommer til at skade Sparta i kraft af den tribut, som I betaler til Athen; dels for at jeres slaveri ikke skal forhindre grækerne generelt i at blive befriet. [4] Ellers ville vi da heller ikke med rimelighed kunne handle, som vi gør, og Sparta har ingen rimelig grund til at befri folk mod deres eget ønske, medmindre det er i et fælles godes tjeneste. [5] Imperiemagt har vi heller ingen ambitioner om: vi stræber tværtimod efter at slå den ned hos andre; men vi ville jo krænke flertallet, hvis vi bragte alle selvstyre og bare ignorerede jeres obstruktion. [6] Tænk nu nøje over mine ord, og kom som de første ind i kampen for Grækenlands frihed. Efterlad jer et udødeligt ry, idet I både undgår personlige tab og kroner jeres stat med hæder!”

{88} Sådan sagde Brasidas. Der blev talt meget for begge sider af sagen, hvorpå akanthierne afholdt en hemmelig afstemning; og på grund af både Brasidas' overtalelsesevner og frygten for deres afgrøder stemte flertallet for at rive sig løs fra Athen. Før de sendte ham bort igen, lod de ham sværge på den garanti, han selv havde afkrævet de

spartanske myndigheder om fuldt selvstyre for enhver stat, der måtte gå over til dem, og først derefter lod de hæren rykke ind i byen. [2] Ikke længe efter sluttede også Stagira, en koloni fra Andros, sig til løsrivelsen. Det var, hvad der skete denne sommer.

{89} Straks ved begyndelsen af den næste vinter var det meningen, at stederne i Boiotien ved forræderi skulle overgives til de athenske strateger Hippokrates og Demosthenes: Demosthenes skulle lægge ind til Siphai med skibene, mens Hippokrates skulle begive sig til Delion. Imidlertid skete der en fejl i beregningen af de dage, operationen skulle iværksættes på, så Demosthenes' eskadre nåede for tidligt til Siphai med akarnarnerne og en stor mængde lokale allierede tropper og måtte sidde med uforrettet sag: planen var nemlig blevet afsløret af en phokeer fra Phanoteus ved navn Nikomachos, der havde røbet den for spartanerne, som så havde informeret boioterne. [2] En undsætningsstyrke fra hele Boiotien var derfor rykket ud og havde sat sig i besiddelse af både Siphai og Chaironeia, eftersom Hippokrates endnu ikke var i landet og kunne sætte et afledningsangreb ind der. Da forræderne i de to byer blev klar over fejlen, undlod de at iværksætte nogen af kupplanerne der.

{90} Hippokrates havde imidlertid kaldt de samlede athenske styrker under våben, såvel borgerne selv som metoiker og alle de fremmede, der opholdt sig i Attika, men nåede for sent frem til Delion, på et tidspunkt hvor boioterne havde trukket sig tilbage fra Siphai igen. Han lod så hæren slå lejr og gik i gang med at befæste Delion på følgende måde. [2] Først gravede hans folk en grav rundt om helligdommen og templet, og den opgravede jord fra graven kastede de op, så den udgjorde en mur. På begge sider af den satte de rækker af tilspidsede pæle godt fast i jorden. De huggede de vinranker ned, som voksede i nærheden af helligdommen, og hentede sten og murbrokker fra de omkringliggende huse, som de rev ned; og med disse materialer prøvede de på enhver tænkelig måde at forhøje barrikaden. De opførte også vagttårne af træ på punkter, der var velegnede, og hvor der ikke længere stod nogen af helligdommens bygninger, som for eksempel en søjlegang, der var styrtet sammen. [3] De påbegyndte bygningsarbejdet på den tredje dag, efter at de havde forladt Athen, og arbejdede hele den dag og den fjerde med og indtil omkring frokosttid den femte. [4] Da størstedelen af arbejdet var fuldført, trak hæren sig så omtrent to kilometer tilbage fra Delion forud for de øvrige styrker med henblik på hjemmarch. Herfra fortsatte størstedelen af de letbevæbnede marchen, mens hoplitterne tog opstilling med våbnene i hvil og forholdt sig i ro. Hippokrates blev imidlertid tilbage ved Delion, hvor han var beskæftiget med at

opstille vagthold og med at få færdiggjort det, der endnu måtte mangle af udenværkerne.

{91} I løbet af disse dage samlede boioterne ved Tanagra. Da de var mødt frem fra alle de forskellige stater, opdagede de, at athenerne bevægede sig hjemad. Eftersom fjenden ikke længere befandt sig i Boiotien (athenerne var nemlig omtrent nået ind i grænseområdet mod Oropos, da de gjorde holdt), ville ti af de elleve boiotarcher ikke give deres tilsagn til at levere dem slag. Men den ellefte, Pagondas, Aioladas' søn, som sammen med Arianthidas, Lysimachidas' søn, udgjorde Thebens to boiotarcher, og som havde overkommandoen, ville gerne tage kampen op og mente, det var risikoen værd. Han kaldte hæren til sig deling efter deling, så alle ikke skulle forlade deres poster på én gang, og her prøvede han at overtale boioterne til at marchere mod athenerne og tage kampen op på følgende måde.

{92} "Boiotere, det burde aldrig være faldet nogen af os officerer ind bare et øjeblik at overveje, om vi nu også burde tage kampen op med athenerne, bare fordi vi ikke kommer over dem på boiotisk jord. Det er jo fra et naboland, de har invaderet os og opført en fæstning her, og nu står de så på spring for at ødelægge Boiotien: derfor er de selvsagt også vore fjender, uanset på hvilket territorium vi så måtte støde på dem, og det gælder også det land, de kom og åbnede fjendtligheder mod os fra. [2] Og hvis nogen har haft den opfattelse, at passiv afventen er den sikreste kurs, er det på høje tid at komme til en anden konklusion. De, hvis land er under fjendtligt angreb, har ikke samme mulighed for omhyggelige overvejelser som de, der nok har fuld kontrol med deres eget, men har appetit på mere og derfor med forsæt angriber andre. [3] Desuden har vi boiotere tradition for at forsvare os mod invaderende hære udefra, om det så sker inde på eget territorium eller lige på den anden side af grænsen. Og det er i særlig grad nødvendigt, når det drejer sig om athenerne, hvis land oven i købet grænser op til vores.

[4] Mellem nabostater er uafhængighed altid baseret på jævnbyrdighed i styrkeforholdet; og når vi så har med netop disse naboer at gøre, som aktivt forsøger at undertvinge ikke bare folk i deres umiddelbare nærhed, men

også langt væk fra dem – er der så andet at gøre end at fortsætte kampen til det alleryderste? Vi har jo et skræmmemeeksempel på deres optræden, nemlig Euboia lige på den anden side af vandet, og for den sags skyld det meste af det øvrige Grækenland. Vi må indse, at hvor andre nabostater måske nok tørner sammen over dragningen af forskellige grænseområder, vil der, hvis vi bliver besejret, komme til at gå én eneste grænse, fastlagt og indiskutabel – om hele vort land. For hvis de invaderer, erobrer de alt, hvad vi har. [5] Så meget farligere er vort naboskab med athenerne end med nogen andre. Folk, der i blind tillid til deres egen styrke angriber andre, sådan som athenerne nu er i færd med, plejer modigt nok at invadere den, der forholder sig i ro og højst forsvare sig på eget territorium; men den, der møder dem uden for egne grænser og, hvis chancen byder sig, måske endda åbner kampen – ham er de noget mindre villige til at binde an med. [6] Det har vi netop et bevis på over for dem: dengang de fik kontrol med vort territorium på grund af interne stridigheder her, påførte vi dem et nederlag ved Koroneia og garanterede den fuldkomne sikkerhed for Boiotien, der har varet lige til nu. [7] Det må vi nu huske på: de ældre af os må leve op til den tids bedrifter, ligesom de yngre – sønner af de mænd, der dengang kæmpede tappert – må sætte sig for ikke at bringe skam over deres nedarvede tapperhed. Vi kan stole trygt på, at guden vil være på vor side, da de jo helt imod lov og ret har befæstet og nu okkuperer hans helligdom, såvel som på de gunstige varsler, vi har fået ved ofringerne. Så lad os da gå på dem! Lad os vise dem, at de må få fat i det, de tragter efter, ved at angribe nogen, der ikke forstår at forsvare sig – men når de angriber folk, der har det i blodet altid at kæmpe for deres eget lands frihed og ikke på urettens grund at undertvinge andres, så kommer de ikke herfra uden kamp.”

{93} Sådan fik Pagondas opmuntret boioterne og overtalt dem til at angribe athenerne. Han brød lejren op og ledte hæren afsted (det var nemlig allerede sent på dagen), og da han nåede tæt på fjendens lejr, lod han den tage opstilling på et sted, hvorfra de to hære ikke kunne se hinanden for en bakke imellem dem. Her gik han i gang med at stille hæren op og forberedte den til slag. [2] Hippokrates befandt sig stadig ved Delion, og da han blev underrettet om boioternes fremrykning, sendte han ordrer til hæren om

omgående at stille sig i slagorden. Han nåede selv frem ikke meget senere og havde efterladt en styrke på omkring 300 ryttere ved Delion, som dels skulle tjene som bevogtning i tilfælde af et angreb på stillingen, dels kunne vogte på en chance til at angribe boioterne under slaget. [3] Som modtræk opstillede boioterne et detachment til at tage sig af denne styrke; og da de havde arrangeret alt til deres tilfredsstillelse, kom de til syne over bakkekammen i den allerede planlagte slagorden og tog opstilling med spyd og skjold ved fod. Hæren talte omtrent 7.000 hoplitter, over 10.000 letbevæbnede, 1.000 ryttere og 500 peltaster. [4] På højre fløj stod thebanerne og de boiotere, der hørte under dem. På midten stod tropperne fra Haliartos, Koroneia og Kopai og de andre, der bor omkring søen. Den venstre fløj havde thespierne, tanagraierne og orcho-menierne. Yderst på hver fløj var rytterne og de letbevæbnede posteret. Thebanerne stod i en 25 mand dyb slagorden, og de andre sådan, som de nu foretrak. [5] Sådan var den boiotiske hærs størrelse og opstilling.

{94} For atthenernes vedkommende var hoplitterne, der talmæssigt kunne måle sig med fjenden, opstillet otte mand i dybden, med ryttere på begge fløje. De rådede ikke over professionelt udrustede letbevæbnede tropper ved denne lejlighed, hvad staten for den sags skyld aldrig på noget tidspunkt gjorde. Det samlede antal, der havde deltaget i invasionen, overgik langt fjendens; men de fleste havde sluttet sig til uden egentlig bevæbning, fordi der var blevet beordret generalmobilisering af både indbyggere og borgere. Og da størstedelen af dem allerede var på vej hjemad, var der kun få af dem til at deltage i slaget. [2] Da de havde indtaget deres slagorden, og stod lige for at skulle rykke frem mod fjenden, gik strategen Hippokrates ned langs den athenske front og prøvede at opmuntre dem med følgende tale.

{95} "Athenere! Jeg skal gøre det kort, for når man henvender sig til tapre mænd, er en kortfattet opmuntring fuldt tilstrækkelig. Desuden er det ikke så meget for at ruske op i jer som for at huske jer på noget, I godt ved allerede. [2] Ingen må nemlig få den idé, at der er noget forkert i at udsætte os for så store farer på fremmed grund – for det er netop her på deres jord, at kampen for vores skal afgøres. Og sejrer vi nu, vil peloponneserne miste brugen af boioterne rytteri for al fremtid og vil derfor aldrig igen invadere jeres land: i et og samme slag kan vi både erobre dette land og sikre friheden for vort eget. [3] Så ryk da frem mod dem som værdige borgere i vor

stat – det fædreland, I hver især fryder jer over at kunne kalde det fornemste i Grækenland – og som værdige arvtagere efter jeres fædre, som under Myronides besejrede disse mænd ved Oinophyta og vandt os Boiotien.”

{96} Hippokrates var i fuld gang med denne opmuntringstale og var nået halvvejs ned langs rækkerne, men havde ikke tid til at fortsætte, da boioterne efter en tilsvarende hastig opmuntringstale fra Pagondas brød ud i en paian og begyndte at marchere ned mod dem oppe fra bakkekammen. Athenerne rykkede dem i møde og stødte sammen med fjenden i løb. [2] De yderste fløje af de to hære kom aldrig i kamp, af samme årsag: de blev begge afskåret vejen af vandløb. Men resten tørnede sammen i indædt kamp og under pres med skjoldene. [3] Her bukkede hele boioternes venstre fløj, lige til midten af hæren, under for athenerne, som trængte hårdt ind på alle i denne sektor, men specielt thespierne: det kontingent, der havde været posteret ved siden af dem, havde nemlig trukket sig tilbage, så de blev omringet og trængt sammen på et snævert område, hvor de blev hugget ned, mens de forsvarede sig i nærkamp. Der var endda også nogle af athenerne, der blev dræbt af deres egne kammerater her, fordi de var blevet så forvirrede over omringelsesbevægelsen, at de ikke kunne genkende dem. [4] I denne sektor blev den boiotiske hær altså slået og trak sig tilbage mod de stadig kæmpende dele, men deres højre fløj, hvor thebanerne stod, fik bugt med athenerne, og de pressede dem tilbage, skridt for skridt til at begynde med, idet de opretholdt presset. [5] Der skete nu det, at Pagondas som modtræk mod problemerne på boioternes venstre fløj havde sendt to rytteridlinger rundt om bakkedraget fra et punkt, der ikke kunne ses; og da de med ét kom til syne over bakkekammen, troede den sejrriige athenske fløj, at det var en anden hær, der gik til angreb på dem, og gik i panik. [6] Nu blev de trængt fra to sider, dels af dette rytterangreb og dels af thebanerne, der forfulgte dem tæt og sprængte deres slagorden, og hele den athenske hær vendte sig og flygtede.

[7] Nogle styrtede af sted mod Delion og ned mod havet, andre i retning mod Oropos, andre igen mod Parnes-bjerget, eller i hvilken retning hver især nu troede at have en chance for at redde sig. [8] Boioterne forfulgte dem og huggede ned for fode – især rytteriet, såvel deres eget som det lokriske, der var nået frem til undsætning, netop da forfølgelsen begyndte. Nattens komme afbrød imidlertid dette arbejde og hjalp stør-

stedelen af de flygtende til at redde livet. [9] Næste dag blev de, der havde nået Oropos og Delion, transporteret til Athen ad søvejen efter først at have efterladt en garnison ved Delion (som altså trods alt stadig var på athenske hænder). {97} Boioterne opstillede et sejrsmærke, og de samlede deres egne faldne op og plyndrede fjendens. De efterlod en vagtstyrke og trak sig tilbage til Tanagra, hvor de begyndte at planlægge et angreb på Delion.

[2] En herold var undervejs fra athenerne for at anmode om opsamling af de dræbte, da han mødte en boiotisk herold, som sendte ham tilbage igen med den bemærkning, at han ikke ville opnå noget resultat, før boioteren selv kom tilbage fra Athen igen. Han fik foretræde for athenerne og overbragte den erklæring fra boioterne, at athenerne havde gjort sig skyldige i at overtræde vedtagen græsk lov og ret, [3] eftersom det var alment vedtagen praksis ved invasion af andres territorium at lade helligdommene være i fred. Men athenerne havde befæstet og besat Delion, og alt, hvad mennesker plejer at foretage sig på uindviet jord, foregik også dér. Og det vand, som det var boioterne forbudt at røre, undtagen til brug ved renselse før ofringer, hentede athenerne op og brugte som deres normale vandforsyning. [4] Både på gudens og egne vegne, og idet de som vidner påkaldte Apollon og de andre guddomme, der delte hans alter, lod boioterne derfor proklamere, at de kunne tage det med sig, der tilhørte dem, når de forlod helligdommen.

{98} Det var, hvad herolden sagde. Athenerne sendte nu en herold fra dem selv til boioterne for at sige, at de ikke havde anrettet nogen skade på helligdommen, og at de heller ikke for fremtiden ville gøre det, for så vidt det var op til dem. Det var da heller ikke med det for øje, at de havde bevæget sig derind til at begynde med, men for derfra bedre at kunne forsvare sig mod dem, der faktisk gjorde athenerne uret. [2] Hvad græsk skik og brug angik, så gjaldt det, at når nogen beherskede et område, det være sig stort eller småt, så havde de også retten til helligdommene der og pligten til såvidt muligt at varetage riterne efter traditionen. [3] Faktisk var boioterne – såvel som de fleste andre, der lever på jord, de har fordrevet andre fra – jo engang trængt ind på andres helligdomme, som de nu betragtede som deres egne. [4] Havde athenerne nu haft held til at erobre endnu mere boiotisk land, ville de derfor også have beholdt det; og som sagerne stod, ville de i hvert fald ikke frivilligt forlade, hvad de betragtede som deres egen jord. [5] Når de havde profaneret vandet, var det kun af nødvendighed – en nødvendighed, de dog ikke selv havde pådraget sig ved bevidst aggression, men tvært-

imod fordi boioterne havde angrebet athensk territorium først, så de som led i deres forsvar havde været nødsaget til at bruge det. [6] Endvidere måtte det forventes, at enhver handling udført under pres i en nødsituation såsom krig blev set på med et vist mål af overbærenhed, selv af guden. Faktisk var altre jo netop et tilflugtssted for folk, der havde forbrudt sig mod deres vilje, mens 'lovovertrædelse' var et udtryk, man brugte om forseelser uden nødvendig grund, ikke om folk, der i en presset situation var gået lidt hårdt til værks. [7] Hvad ligene angik, var boioterne skyldige i en større vanhelligelse, når de ved hjælp af dem prøvede at sjakre sig til en tilbagelevering af helligdommen, end athenerne, der nægtede at bruge en helligdom til at bytte sig til det, der retmæssigt tilhørte dem. [8] Derfor opfordrede de boioterne til at erklære helt utvetydigt, at athenerne måtte opsamle deres lig, ikke på den betingelse at de forlod boiotisk territorium (de befandt sig i øvrigt ikke længere på fjendtligt område, men på jord, de retmæssigt havde erobret med spydet), men under våbenhvile, i overensstemmelse med fædrene skik og brug grækere imellem.

{99} Boioterne svarede, at hvis athenerne befandt sig på boiotisk jord, kunne de tage det med sig, der tilhørte dem, når de forlod den; var de derimod på egen jord, måtte de selv finde ud af, hvad der skulle gøres. Boioterne mente, at selvom slaget havde stået lige på grænsen, lå ligene faktisk i området ved Oropos, som hørte under Athen; men athenerne ville næppe med magt kunne hævde denne suverænit. Desuden kunne de jo (hed det sig) ikke erklære våbenhvile gældende for athensk territorium. Derfor mente de, at 'forlad vores land og hent så det, I beder om' var en velegnet formulering. Den athenske herold hørte dette svar og gik så igen med uforrettet sag.

{100} Boioterne sendte omgående bud efter spydkastere og slyngeskytter fra den meliske bugt, og da de 2.000 korinthiske hoplitter efter slaget også var stødt til dem sammen med de forenede styrker af peloponnesiske og megaræiske garnisoner fra Nisaia, rykkede de frem mod Delion og gik til angreb på muren. De forsøgte på forskellige måder og endte så med at indtage det ved at indsætte en belejringsmaskine af følgende type: [2] de savede en svær bjælke igennem på langs, udhulede indersiderne i hele deres længde og føjede derpå de to halvdele præcist sammen igen, så de dannede et rør. For enden ophængte de en kedel i kæder og monterede en jerndyse, der krummede fra bjælken og ned i kedlen. Meget af træet var i øvrigt også beklædt med jern. [3] Fra lang afstand førte de maskinen frem på vogne til de dele af muren, der hoved-

sagelig var befæstet med vinranker og andet træ. Hver gang de kom tæt på muren, satte de så store blæsebælge for den ende af bjælken, der vendte mod dem selv, og pustede til ilden. [4] Røret var helt tæt, så luftstrømmen passerede uhindret gennem det og direkte ned i kedlen med en blanding af brændende kul, svovl og beg og frembragte en vældig flamme, der antændte muren og gjorde det umuligt for nogen at opholde sig på den: forsvarerne forlod den og gav sig på flugt, og befæstningen blev indtaget. [5] Af garnisonen blev nogle dræbt, mens 200 blev taget til fange. Størstedelen af de øvrige gik ombord på skibene og blev transporteret hjemad.

{101} Delion blev erobret på den syttende dag efter slaget. Ikke meget senere kom den athenske herold igen for at bede om at få ligene udleveret uden at kende noget til disse begivenheder; og nu udleverede boioterne dem og gav ikke længere det svar, de plejede. [2] Af boiotere var der blevet dræbt lidt færre end 500; af athenere lidt færre end 1000 foruden strategen Hippokrates og en stor mængde letbevæbnede tropper og trosbærere. [3] Demosthenes, som tidligere var sejlet mod Siphai blot for at se planen med forræderiet af byen glippe, indskibede sine 400 hoplitter fra Akarnanien, Agraais og Athen og foretog en landgang på sikyonisk territorium. [4] Men endnu inden hele flåden var kommet til land, gik sikyonierne til modangreb på de tropper, der allerede var landsat, drev dem på flugt og forfulgte dem tilbage til skibene, mens de dræbte nogle og tog andre til fange. De rejste et sejrsmærke og udleverede så ligene under våbenhvile.

[5] Også odrysernes konge Sitalkes døde omtrent samtidig med slaget ved Delion: han havde iværksat en kampagne mod triballerne, men tabte slaget. Hans nevø Suthes, Sparadokos' søn, efterfulgte ham som konge over odryserne og resten af hans besiddelser i Thrakien.

{102} Den samme vinter foretog Brasidas sammen med sine allierede tropper fra egnene ved Thrakien et angreb på Amphipolis, en athensk koloni ved Strymonfloden. [2] Dette sted – hvor byen ligger nu – havde Aristagoras fra Milet forsøgt at bebygge under sin flugt fra kong Dareios, men var blevet drevet bort af edonerne. 32 år senere havde athenerne så sendt 10.000 kolonister dertil, en gruppe bestående af både athenere og alle andre interesserede, som imidlertid var blevet udslettet af thrakerne ved Drabeskos. Athenere kom igen 29 år efter dette under ledelse af grundlæggeren Hagnon, Nikias' søn, og drev edonerne ud. Derpå bebyggede de stedet, som tidligere blev kaldt Ni Veje. [4] Til det formål brugte de Eion som base, en maritim handelsplads

de allerede havde ved Strymonflodens udløb omtrent fire en halv kilometer fra den nuværende by. Hagnon gav bebyggelsen navnet Amphipolis, fordi Strymon løber omkring den på begge sider; han omgav den med en lang mur, der løb fra flod til flod, og opførte den, så den var iøjnefaldende både fra hav- og landsiden.

{103} Det var altså målet for Brasidas' march, da han med sin hær brød op fra Arnai på Chalkidike, og hen under aften nåede han frem til Aulon og Bormiskos på det sted, hvor Bolbe-søen har sit udløb i havet. Her lod han aftensmåltidet tilberede, og derpå marcherede han videre gennem natten. [2] Det var stormvejr med sne i luften, og han pressede derfor yderligere på ud fra et ønske om at overraske indbyggerne i Amphipolis – bortset fra forræderne. [3] I byen befandt sig nemlig både nogle tilflyttere fra Argilos (som er en andrisk koloni) og andre, som medvirkede i dette forræderi, for nogles vedkommende på Perdikkas' foranledning, for andres på chalkideernes. [4] Argilos ligger ganske tæt på Amphipolis, og argilierne havde igennem længere tid både forekommet athenerne suspekter og også reelt haft planer for Amphipolis. Lige siden en gunstig situation var indtruffet ved Brasidas' ankomst, havde argilierne derfor forhandlet med deres derboende landsmænd om at arrangere en overgivelse af byen til ham. Nu modtog de ham altså i Argilos og rev sig samme nat løs fra Athen, og endnu inden daggry havde de ført hæren hen til broen over floden. [5] Amphipolis ligger et stykke vej fra overgangen, og den var ikke omfattet af byens ringmur, sådan som den er nu. Der var dog en vagtstyrke, som Brasidas ubesværet nedkæmpede, dels fordi forræderiet allerede var under udførelse, dels fordi de dårlige vejrforhold muliggjorde et overraskelsesangreb: han krydsede broen og havde dermed med ét slag kontrol over alt, hvad der tilhørte folk fra Amphipolis bosat over hele området uden for muren.

{104} Hans overgang over floden kom fuldstændig bag på indbyggerne i byen. Mange af dem, der boede udenfor, blev taget til fange, mens andre flygtede hen mod muren, og der herskede fuldstændigt kaos imellem, som kun blev gjort værre af deres mistanker til hinanden. [2] Angiveligt var den almindelige mening på det tidspunkt, at Brasidas med stor sandsynlighed faktisk kunne have erobret byen, hvis han var rykket direkte frem mod den i stedet for at give sine tropper tilladelse til at plyndre. [3] Men da han havde rendt alt uden for muren over ende, og der ikke var noget tegn på det forventede modtræk fra de indesluttede, lod han sin hær slå lejr og forholdt sig i ro. [4] Forrædernes modstandere var dem talmæssigt overlegne og fik forhindret, at porten blev åbnet med det samme, og sammen med strategen Eukles,

som var kommet fra Athen netop for at bevogte Amphipolis, fik de sendt bud efter den anden strateg på den thrakiske front, Thukydidens, Oloros' søn, forfatteren til dette værk. Han befandt sig i farvandet omkring Thasos, en ø der er en parisk koloni omtrent en halv dags sejlads fra Amphipolis, og de bad ham komme dem til undsætning. [5] Så snart han havde hørt beskeden, gik han under sejl for fuld fart med de syv skibe, han havde til rådighed lige da. Hans primære mål var at nå Amphipolis i tide til at forhindre en eventuel kapitulation, og, hvis det skulle glippe, så dog at sikre sig Eion før fjenden.

{105} I mellemtiden var Brasidas ved at blive bekymret, både over undsætningen fra eskadren ved Thasos og over nu at få efterretning om, at Thukydidens ejede driftsretten til guldminerne i den tilgrænsende del af Thrakien og af den årsag nød stor indflydelse hos folk i ledende stillinger på fastlandet. Han gjorde derfor en målrettet indsats for om overhovedet muligt at erobre byen først, for at Thukydidens' ankomst ikke skulle give den brede befolkning håb om, at han kunne rejse allierede styrker fra søsiden og fra Thrakien og med dem redde byen, så de ikke længere var indstillet på at overgive sig til ham. [2] De vilkår, han tilbød for overgivelse, var derfor lempelige, og han lod følgende bekendtgørelse proklamere: enhver amphipolitaner eller athener i byen, der måtte ønske det, kunne blive i byen med sine ejendomme og fulde borgerrettigheder i behold; den, der ikke ønskede det, stod det frit for at tage alle sine ejendele med sig, men skulle være væk inden fem dage.

{106} Da de hørte denne proklamation, kom flertallet på andre tanker; især da athenerne kun udgjorde en ret ringe del af borgermassen i en befolkning af overvejende blandet oprindelse, og der i byen befandt sig mange slægtninge til dem, der var blevet taget til fange uden for muren. De begyndte at opfatte de proklamerede vilkår som et rimeligt tilbud i forhold til, hvad de havde frygtet, athenerne fordi de var glade for chancen til at komme væk og regnede med, at de var i særlig fare, og i øvrigt ikke forventede undsætning i den nærmeste fremtid; resten fordi de stod til ikke at miste deres borgerrettigheder og helt uventet kunne slippe ud af faren. [2] De folk, der havde arbejdet for Brasidas, begyndte derfor nu at stå helt åbent frem og tale for hans tilbud, da de kunne se, at flertallet havde skiftet mening og ikke længere hørte efter den tilstedeværende athenske strateg. De nåede til en overenskomst og åbnede porten for Brasidas på de vilkår, der var blevet proklameret. [3] På denne måde overgav de altså byen, men endnu samme aften sejlede Thukydidens med sin eskadre ind i Eion. [4] På

det tidspunkt var Brasidas imidlertid netop kommet i besiddelse af Amphipolis, og han var kun én nat fra også at tage Eïon: hvis ikke eskadren var sejlet så hurtigt til undsætning, ville han have erobret den ved daggry.

{107} Derefter gik Thukydides i gang med at forberede Eïon, så den kunne være sikret mod ikke alene et eventuelt angreb fra Brasidas her og nu, men også på længere sigt. Han lukkede også dem ind, der i overensstemmelse med våbenhvilens vilkår havde foretrukket at forlade Amphipolis længere inde i landet og begive sig derud. [2] Brasidas derimod var sejlet ned ad floden med en stor mængde fartøjer og kom pludselig til syne ved Eïon i et forsøg på at erobre den landtange, der springer frem foran bymuren, og på den måde få kontrol med havneindløbet. Han forsøgte at koordinere det med et angreb fra landsiden, men begge fremstød blev slået tilbage, og han gik i stedet i gang med at befæste Amphipolis. [3] Den edoniske by Myrkinos gik over til ham, efter at edonernes konge Pittakos var blevet snigmyrdet af Goaxis' sønner og sin egen hustru Brauro; og kort tid efter fulgte også Galepsos og Oisyme, begge thasiske kolonier. Perdikkas indfandt sig umiddelbart efter erobringen og hjalp til med disse foranstaltninger.

{108} Det slog athenerne med rædsel, at Amphipolis nu var i fjendens hænder, navnlig fordi den forsynede dem med tømmer, som de importerede til skibsbygning, og i det hele taget var en indtægtskilde; men også fordi spartanerne indtil nu med thessalisk ledsagelse nok havde kunnet nå Athens allierede ved Strymonfloden, men uden kontrol over broen havde de ikke haft mulighed for at trænge længere frem, eftersom floden længere ind i landet bredte sig ud til en vidtstrakt sø, mens flodløbet ned mod Eïon blev afpatruljeret af athenske trierer. Men nu mente de, at dét var blevet en smal sag for spartanerne.

Desuden var de bange for, at deres allierede skulle rive sig løs; [2] for ikke alene havde Brasidas vist sig at optræde behersket helt generelt, men overalt, hvor han talte, understregede han, at formålet med hans mission var at befri Grækenland. [3] Og da Athens vasalstater hørte om erobringen af Amphipolis og om de vilkår, Brasidas havde tilbudt, og hans personlige fremkommelighed, blev de først for alvor ansporet til at gøre oprør: de begyndte at tage kontakt til ham i al hemmelighed og opfordre ham til at komme dem til hjælp, og de ønskede hver især at være de første til at rive sig løs fra Athen. [4] Ja, faktisk forekom der dem ikke at være nogen grund til bekymring, men Athens reelle magt skulle siden vise sig at være mindst lige så stor som den fejltagelse,

de nu begik i deres undervurdering af den; og deres dømmekraft baserede de overvejende på blind ønsketænkning, snarere end på fornuftig forudseenhed: mennesket er tilbøjeligt til at omfatte noget, det gerne vil have, med ukritisk optimisme, hvorimod det anvender uimodsigelig logik til at skubbe det fra sig, det ikke bryder sig om. [5] Der var flere ting, der styrkede deres selvtillid: athenerne havde for nylig lidt et alvorligt nederlag i Boiotien, og Brasidas fremsatte desuden den tiltrækkende omend usande påstand, at athenerne havde været uvillige til at engagere ham og hans ene tropestyrke ved Nisaia; de stolede derfor på, at der ikke ville blive sendt tropper imod dem for at sikre Athens interesser. [6] Det der imidlertid først og fremmest gjorde dem villige til at løbe risici af enhver tænkelig art, var dels det pirrende spændingselement i situationen, dels at de nu for første gang ville komme til at opleve spartanerne for alvor udvise energi.

Da athenerne opfattede det, gik de i gang med at udsende besættelsestropper til de forskellige byer, så godt det nu lod sig gøre midt om vinteren og med kort varsel; mens Brasidas på sin side sendte besked til Sparta med en indtrængende opfordring om at sende en hær ud og selv i mellemtiden gik i gang med forberedelserne til at bygge trierer på Strymonfloden. [7] Spartanerne efterkom imidlertid ikke hans anmodning, dels på grund af misundelse blandt de ledende mænd der, dels fordi de prioriterede at få bragt mændene fra Sphacteria hjem igen og få bragt krigen til ophør.

{109} Den samme vinter tilbageerobrede megaræerne de lange mure, som athenerne havde haft kontrollen over, og rev dem helt ned til grunden. Efter erobringen af Amphipolis indledte Brasidas sammen med sine allierede operationer mod den halvø, der kaldes Akte. [2] Den strækker sig fra søsiden af den kanal, som Storkongen lod grave, og ud i Ægæerhavet med det høje bjerg Athos som sit yderste punkt. [3] På den ligger bystaterne Sane, der er en koloni fra Andros, tæt ved kanalen og ud til havet ned mod Euboa, og desuden Thyssos, Kleonai, Akrothooi, Olophyxos og Dion. [4] Indbyggerne der er en broget skare ikke-grækere, som dog også taler græsk i tilgift til deres eget sprog. Der er et mindre islæt af chalkidiske grækere, men de fleste er pelasgere, efterkommere af de etruskere, der i fortiden også levede på Lemnos og i Athen; og derudover er der bisaltere, krestonere og edonere. De lever i små bebyggelser. [5] De fleste af disse gik over til Brasidas, men Sane og Dion stod imod, så han gjorde ophold på deres territorium med sin hær og hærgede deres marker.

{110} Da indbyggerne stadig ikke gjorde mine til at rette sig efter ham, iværksatte han omgående en kampagne imod Torone på Chalkidike, som var under bevogtning af en athensk garnison. Han var blevet tilkaldt af en lille gruppe mænd, der var parate til at overgive byen. Han ankom så, mens det endnu var nat, faktisk ved den allertidligste dæmring, og gjorde holdt ved helligdommen for Dioskurerne, som ligger godt en halv kilometer uden for byen. [2] Det lykkedes ham at gøre det uden at blive opdaget af resten af byen og de athenske vagtposter; men de sammensvorne vidste, at han kom, og nogle få af dem sneg sig i hemmelighed uden for bymuren og afventede hans ankomst. Da det gik op for dem, at han allerede var på plads, fik de smuglet syv mænd uden rustning og kun bevæbnet med dolke ind i byen: det var kun syv ud af de 20 oprindelig detacherede mænd, der faktisk havde modet til det, og de stod under kommando af Lysistratos fra Olynthos. De kom igennem et hul i muren på søsiden og klatrede usete op den bakke, byen er bygget på, til den øverstbeliggende vagtstation, hvor de dræbte vagtposterne og gik i gang med at sprænge den lille port, der vender ud mod Kanastrai-on.

{111} Brasidas rykkede nu lidt frem med hovedstyrken og forholdt sig derpå i ro, men sendte 100 peltaster længere frem, for at de kunne storme ind som de første, så snart en port blev åbnet og det aftalte ildsignal antændt. [2] Mens tiden gik, og peltasterne undrede sig over, hvad der var i vejen, nåede de lidt efter lidt helt hen til byen. De toroneere, der forberedte angrebet sammen med infiltratorerne indenfor, havde fået sprængt den lille port og hugget tværbommen over for at åbne de porte, der førte ind til agora: de førte først nogle af angriberne rundt langs ydersiden af bymuren og ind gennem den lille port for lynhurtigt at kunne angribe de intetanende indbyggere for- og bagfra på én gang, og derpå hævdede de ildsignalet som aftalt og fik hentet resten af peltasterne ind gennem portene ind til agora.

{112} Da Brasidas så det aftalte signal, fik han tropperne på benene og stormede til angreb; soldaterne råbte op på en gang og spredte panik blandt byens indbyggere. [2] De, der befandt sig ved portene, trængte omgående ind ad den vej, mens andre kom ind et sted, hvor muren var styrtet sammen og ved at blive repareret: de løb op ad de firkantede bjælker, der netop da stod lænet imod den sammenstyrtede mur som en rampe til at trække kvaderstenene op ad under reparationsarbejdet. [3] Brasidas og hovedstyrken søgte omgående opad mod de højstliggende dele af byen for at sikre en

grundig besættelse fra øverst til nederst; hans øvrige tropper spredte sig jævnt ud over resten.

{113} Mens erobringen stod på, anede størstedelen af toroneerne ikke, hvad der foregik, og befandt sig i en tilstand af forvirring; men konspiratorerne og deres sympatisører sluttede sig omgående til de indtrængende fjender. [2] Da de omkring 50 athenske hoplitter, der sov på agora, opfattede, hvad der skete, flygtede de, og på nær nogle enkelte, som blev hugget ned i nærkamp med fjenden, lykkedes det dem at nå i sikkerhed på en fæstning ved navn Lekythos, enten til fods gennem byen eller ombord på de to vagtskibe i havnen. Lekythos, som athenerne tidligere havde erobret og nu holdt besat, er et forbjerg for enden af et smalt næs, der løber fra yderkanten af byen ud i havet. Her søgte de toroneere, der var loyale mod dem, også tilflugt.

{114} Da det var blevet lyst, og kontrollen med byen var sikret, fremsatte Brasidas en proklamation til de toroneere, der havde søgt tilflugt sammen med athenerne: enhver, der ønskede det, kunne frit komme ind til sine ejendomme i byen og udøve sine borgerrettigheder dér. Han sendte en herold til athenerne med et tilbud om frit lejde, så de i fuld besiddelse af deres ejendele kunne forlade Lekythos, eftersom fæstningen tilhørte chalkideerne. [2] De afslog tilbuddet og bad om våbenhvile resten af dagen, så de kunne samle deres dræbte op. Brasidas bevilgede dem to dage, og i løbet af denne periode befæstede han husene nær fæstningen, og athenerne gjorde det samme med deres stilling.

[3] Brasidas indkaldte så toroneerne til en forsamling, hvor han holdt en tale med stort set samme indhold som ved Akanthos: det var ikke rimeligt, sagde han at se ned på de mænd, der havde samarbejdet med ham om erobringen af byen, eller anse dem for forrædere. De havde nemlig hverken gjort det for at gøre indbyggerne til slaver eller for at få penge ud af det, men derimod af hensyn til statens bedste, herunder dens frihed. De måtte dog heller ikke tro, at ikke-involverede borgere ville gå glip af privilegier på lige fod med dem: han var ikke kommet for at skade nogen, hverken staten som helhed eller enkeltpersoner. [4] Proklamationen var blevet fremsat, sagde han, for at vise dem, der havde søgt tilflugt hos athenerne, at han på ingen måde havde ringere tanker om dem for deres loyalitet; men når de først havde fået lært spartanerne at kende, ville de komme til at tænke ikke ringere, men tværtimod så meget bedre om dem, som deres sag jo var langt mere retfærdig. Den frygt, de nu nærrede for spartanerne, skyldtes simpelthen, at de ikke kendte dem. Han opfordrede hele befolkningen

til fremover at bestræbe sig på at blive pålidelige allierede, og indskærpede, at de fra nu af ville bære ansvaret for eventuelle fejltrin. Hvad deres hidtidige optræden angik, havde Sparta imidlertid ikke noget udestående med dem; tværtimod havde toroneerne selv været udsat for urimeligheder fra en overlegen trediepart, og enhver opposition mod Sparta fra deres side kunne således undskyldes.

{115} Det var, hvad Brasidas sagde for at opmuntre dem. Så snart våbenhvilen var udløbet, indledte han sit angreb på Lekythos. De athenske forsvarsværker bestod af en utilstrækkelig fæstningsmur og nogle huse forsynet med brystværn, men det lykkedes dem alligevel at slå angrebene tilbage den første dag. [2] Men næste dag forberedte fjenden sig på at føre en belejringsmaskine frem fra deres linier, hvorfra det var meningen, at der skulle kastes ild ned over brystværnet af træ; og tropperne var allerede ved at rykke frem. Athenere rejste et ekstra forsvarstårn af træ oven på en bygning på det punkt, hvor de mente, det var sandsynligst, at maskinen ville blive ført frem og samtidig lettest kunne angribes; og de slæbte mange amforer og kander med vand derop, foruden store stenblokke, og mange mennesker klatrede også derop. [3] Bygningen nedenunder var imidlertid blevet overbelastet og styrtede lige med ét sammen under vældigt rabalder. De athenere, der var på stedet og så det ske, blev mere ærgerlige over det end egentlig skræmte, men dem på lidt større afstand, og navnlig dem længst væk, troede, at dette betød, at fæstningen var faldet, og de tog flugten ned mod havet og skibene.

{116} Da Brasidas opfattede, at de forlod fæstningsværkerne, og indså, hvad der skete, stormede han fæstningen med sine styrker og erobrede den med det samme, idet han dræbte alle, som han fandt derinde. [2] Det var altså under disse omstændigheder, at athenere evakuerede stedet, og de blev transporteret til Pallene ombord på både fragt- og krigsskibe. I selve Lekythos lå der en helligdom til Athene; og umiddelbart før stormen havde Brasidas ladet en herold proklamere, at der var udlovet 30 miner sølv til den, der nåede først op på muren. Imidlertid mente han nu, at erobringen skyldtes andre faktorer end rent menneskelige, og han udbetalte derfor de 30 miner til gudinden til brug i helligdommen; og han lod fæstningen Lekythos rive ned, ryddede det hele og udlagde det som helligt område. [3] Resten af vinteren brugte han på dels at konsolidere de steder, han allerede havde erobret, dels at planlægge kampagnen mod de resterende. Med vinterens afslutning endte også det ottende år af krigen.

{117} Ved forårets komme det følgende sommerhalvår indgik spartanerne og athenerne en våbenstilstand af ét års varighed. Athenerne regnede med på den måde at kunne forhindre Brasidas i at forårsage yderligere løsrivelser blandt deres allierede, før de i deres eget tempo kunne få truffet modforanstaltninger; samtidig ville de altid kunne indgå en mere generel overenskomst med Sparta, hvis betingelserne passede dem. Spartanernes vurdering af Athens frygt var ganske korrekt, og de gik ud fra, at athenerne, efter at have oplevet en respit fra problemer og elendighed, ville gå med til at udlevere de spartanske krigsfanger og indgå en mere permanent fredsslutning. [2] At få deres folk udleveret igen var naturligvis deres første prioritet, og navnlig nu, mens Brasidas stadig havde krigslykken med sig: hvis hans succesrække skulle fortsætte, eller han ligefrem fik skabt balance i styrkeforholdet, måtte de på én gang tåle at miste deres folk og risikere at skulle kæmpe med en jævnbyrdig fjende – selv hvis Brasidas' kampagne skulle lykkes.⁷ [3] Der blev derfor indgået en våbenstilstand for begge parter og deres respektive allierede, på de følgende vilkår.

“{118} Hvad angår den pythiske Apollons helligdom og orakel, accepterer vi, at brugen af det skal være fri for enhver, der måtte ønske det, uden svig og frygt og i overensstemmelse med etableret praksis. [2] Dette synspunkt tiltrædes af spartanerne og de af deres allierede, der er til stede her; og de lover herved såvidt muligt med diplomatiske midler at overtale også boioterne og phokeerne til at tiltræde overenskomsten.

[3] Hvad angår gudens skatte, skal der træffes foranstaltninger til med alle rimelige og retfærdige midler at finde frem til eventuelle tempelrøvere under skyldig hensyntagen til hævdvunden praksis, både I, vi og alle andre, der måtte ønske det, alle i overensstemmelse med hævdvunden praksis. [4] Dette er spartanernes og deres allieredes resolution vedrørende denne sag.

Også på de følgende punkter er spartanerne og deres allierede enige, dersom athenerne ønsker at indgå en fredsslutning: begge parter skal holde sig inden for eget territorium og beholde deres nuværende besiddelser. De athenske styrker på Koryphasion skal holde sig inden for Boupphas og To-

7. Denne sætning er selv for Thukydid usædvanligt snørklet (og sandsynligvis korrump); jeg har forsøgt at få den til at give mening efter bedste evne.

meus. De athenske styrker på Kythera må ikke kommunikere med Det peloponnesiske Forbund, hverken vi med dem eller de med os. De athenske styrker i Nisaia og Minoa må ikke overskride den vej, der fører fra porten til Nisoshelligdommen til Poseidonthelligdommen og derfra direkte til broen til Minoa, lige så lidt som megaræerne og deres allierede må overskride denne vej. Athenerne skal beholde øen Minoa, som de har erobret, dog således at der ingen kommunikation er mellem parterne, hverken i den ene eller den anden retning, samt deres nuværende besiddelser ved Troizen, i henhold til den mellem troizenierne og athenerne indgåede overenskomst.

[5] Hvad adgang til havet angår, er det tilladt spartanerne og deres allierede at besejle egne og allierede kystfarvande, dog ikke med krigsskibe, men kun for så vidt de benytter ved årekraft drevne handelsfartøjer enhver type og af en lastekapacitet på maksimalt 500 talenter.

[6] For enhver herold eller delegation (herunder tilhørende følge) på diplomatiske missioner vedrørende krigens afslutning eller retsspørgsmål skal der være frit lejde på såvel ud- som hjemrejse til og fra Peloponnes og Athen, ad land- såvel som søvejen.

[7] I denne periode må ingen af parterne, hverken vi eller I, tage imod desertører, det være sig frie eller slaver.

[8] I står til retsligt ansvar for os og vi for jer efter hævdvunden praksis, og ethvert stridsspørgsmål skal afgøres ad rettens vej, ikke ved krig.

[9] Dette tiltrædes af spartanerne og deres allierede. Skulle I mene, at der findes bedre og mere retfærdige bestemmelser end disse, må I komme til Sparta og godtgøre det: hverken spartanerne eller deres allierede vil uden videre afvise noget retfærdigt forslag, I måtte fremsætte. [10] Blot må de, der kommer, have et gyldigt mandat, ganske som I forlangte det af os.

Våbenhvilen skal gælde i et år.

[11] Dette dekret blev vedtaget på folkeforsamlingen. Prytani: Akamantis. Sekretær: Phainippos. Formand: Nikiades. Forslagsstiller: Laches.

Må det bringe held og lykke til athenerne! Våbenstilstanden skal tiltrædes på de vilkår, spartanerne og deres allierede erklærer sig villige til at acceptere og har bekendtgjort på folkeforsamlingen.

[12] Våbenstilstanden skal være af et års varighed og træde i kraft dags dato, den fjortende elaphebolion. [13] I denne periode skal udsendinge og herolder fra begge parter rejse mellem parterne for at forhandle om vilkårene for krigens bilæggelse. Strategerne og prytanerne skal afholde endnu en folkeforsamling, hvis hovedpunkt er freden [...] ⁸ athenerne skal drøfte, hvad delegationen måtte have at fremføre angående krigens bilæggelse. De tilstedeværende delegationer skal med omgående virkning ratificere våbenstilstanden over for folkeforsamlingen og sværge at overholde den det fastsatte år.

{119} Denne overenskomst blev indgået i Sparta på den tolvte dag i måneden geraistios mellem på den ene side spartanerne og deres allierede, på den anden athenerne og deres allierede. [2] Overenskomsten blev indgået og svoret på af følgende repræsentanter for Sparta: Tauros, Echetimidas' søn; Athenaios, Perikleidas' søn; Philocharidas, Eryxilaïdas' søn. For Korinth: Aineas, Okytos' søn; Euphamidas, Aristonymos' søn. For Sikyon: Damosimos, Naukrates' søn; Onasimos, Megakles' søn. For Megara: Nikasos, Kekalos' søn; Menekrates, Amphidoros' søn. For Epidauros: Amphias, Eupaïidas' søn. For Athen: strategerne Nikostratos, Dieitrephes' søn; Nikias' Nikeratos' søn; Autokles, Tolmaïos' søn."

[3] Denne våbenstilstand blev altså indgået, og i hele dens varighed foregik der kontinuerlige forhandlinger om fred på en mere permanent basis.

{120} I løbet af disse dage, mens de to parter nærmede sig hinanden, løsrev bystaten Skione på Pallene sig og gik over til Brasidas. Skioneerne selv siger, at de oprindeligt er pellenere fra Peloponnes, der blev fanget i den storm, der ramte achaierne på sejladsen tilbage fra Troja, og drevet hen til dette sted, hvor de bosatte sig. [2] Efter

8. Her er der efter alt at dømme en lakune.

deres oprør sejlede Brasidas over til dem i ly af natten eskorteret af en allieret triere, mens han selv fulgte efter i nogen afstand ombord på en mindre jagt. Tanken var, at trieren kunne forsvare ham i tilfælde af, at de stødte på et fartøj større end hans eget, hvorimod han tænkte, at et skib med kapacitet til at tage kampen op med trieren ville koncentrere sig om den, så han selv kunne slippe uskadt bort. [3] Han nåede over og indkaldte til en forsamling, hvor han sagde det samme som i Akanthos og Torone. Han tilføjede, at skionaierne fortjente den største ros af dem alle; for selv om de blev holdt isoleret fra Pallene på landtangen af athenerne og derfor praktisk talt var øboere, havde de ikke desto mindre på eget initiativ stillet sig på frihedens side i stedet for bare fejlt at vente på at blive tvunget til at acceptere, hvad der trods alt åbenlyst var i deres egen interesse: det var et tegn på, at de også en anden gang ville have mod til at se de største farer i øjnene. Og hvis han fik klaret denne sag, sådan som han havde tænkt sig, ville Brasidas anse dem for Spartas mest oprigtige og loyale venner og på alle måder hædre dem.

{121} Skioneerne følte sig opløftet ved at høre dette, selv de, der indtil nu ikke havde brudt sig om disse forhandlinger: alle fik fornyet mod og var indstillet på en ihærdig krigsindsats. De modtog Brasidas med alle tænkelige hædersbevisninger og på statens vegne bekransede de ham med en guldkrans som Grækenlands befrier; mange flokkedes også omkring ham på eget initiativ og fæstnede uldbånd til ham som en anden sejrherre ved sportslegene. [2] Han efterlod en mindre, midlertidig garnisonsstyrke hos dem og satte så over til Torone igen, men ikke længe efter sendte han et større kontingent over. Han havde tænkt sig med hjælp fra skioneerne at gøre et forsøg på også at tage Mende og Poteidaia: han ville gerne komme athenerne i forkøbet, idet han regnede med, at de nok ville betragte Skione som en ø og sende en interventionsstyrke dertil. Han havde også påbegyndt visse underhandlinger om forræderi med disse stater.

{122} Brasidas var altså netop at iværksætte sit angreb på disse stater, da der anløb en triere med den komité, der skulle udsprede bekendtgørelsen om våbenhvilen, Aristonymos på Athens vegne og Athenaios på Spartas. [2] Tropperne blev derfor sejlet tilbage til Torone igen, og de to komitémedlemmer informerede Brasidas om traktaten. Alle Spartas allierede i egnene ved Thrakien accepterede beslutningen. [3] Aristonymos gik med til det hele, med én undtagelse, for ved at tælle dagene efter opdagede han, at Skione havde revet sig løs efter våbenhvilens ikrafttræden, og erklærede derfor, at den

ikke skulle gælde som omfattet af traktaten. Brasidas insisterede derimod på, at det var sket i tide, og han nægtede at give slip på Skione. [4] Da Aristonymos aflagde rapport om dette i Athen, var athenerne omgående parate til at iværksætte en kampagne mod Skione. Spartanerne sendte en delegation til Athen med den besked, at det ville konstituere et brud på våbenhvilen; de havde tillid til Brasidas og gjorde et modkrav om byen gældende, men var parate til at lade sagen afgøre ved voldgift. [5] Athenerne havde aldeles ikke tænkt sig at løbe risikoen ved en voldgift, men ønskede en militær indsats hurtigst muligt: de var rasende over, at selv øboer nu åbenbart dristede sig til at rive sig løs fra dem i tillid til spartanernes styrke til lands, ubrugelig som den var for dem. [6] Reelt var sandheden også tættere på den version, Athen gjorde gældende, for faktisk havde Skione revet sig løs to dage efter våbenhvilens ikrafttræden. Athenerne lod sig derfor overtale af Kleon til at følge hans forslag og vedtog et dekret om at ødelægge Skione og henrette indbyggerne; og de lod andre projekter ligge for at gå i gang med forberedelserne til dette.

{123} Netop da rev Mende sig løs fra dem; det er en bystat på Pallene og en eretrisk koloni. Brasidas accepterede dem som Spartas allierede og mente ikke, han af den grund gjorde noget forkert, eftersom de helt frit og åbenlyst var gået over til ham under våbenhvilen; og desuden havde han også selv en anklage eller to at rette mod Athen for overtrædelser af våbenhvilen. [2] Indbyggerne i Mende havde da derfor også taget så meget desto mere mod til sig, da de så Brasidas' positive indstilling og drog deres konklusioner fra eksemplet med Skione, som han ikke havde ladet i stikken.

Ydermere pressede konspiratorerne iblandt dem på: skønt de var temmelig få, ville de ikke opgive deres planer, da de først havde iværksat dem, men de var bange for konsekvenserne ved en afsløring og pressede derfor flertallet til at gå imod deres overbevisning. [3] Så snart athenerne fik efterretning om dette, blev de endnu mere rasende og udvidede krigsforberedelserne til at omfatte begge byer. [4] Brasidas forventede et athenskt flådeangreb og evakuerede børn og kvinder fra Skione og Mende til Olynthos på Chalkidike; han sendte også 500 peloponnesiske hoplitter og 300 chalkidiske peltaster over til de to byer, alle under Polydamidas' kommando. Sammen med disse tropper gik indbyggerne så i gang med at forberede det fælles forsvar af deres respektive byer.

{124} I mellemtiden foretog Brasidas og Perdikkas for anden gang en fælles operation imod Arrhabaios i Lynkos. Perdikkas kommanderede en styrke bestående af hans egne makedonske tropper, suppleret med hoplitter leveret af de græske stater i hans

kongedømme; Brasidas havde, foruden de resterende af sine peloponnesiske tropper, både chalkideere, akantiere og så store kontingenter, som de øvrige stater hver især kunne stille. Det samlede, græske hoplitkontingent var på omtrent 3000 mand, ledsaget af en styrke på lige knap 1000 ryttere, sammensat af både makedonere og chalkideere, foruden en stor mængde ikke-græske tropper. [2] De trængte ind på Arrhabaios' territorium, hvor de opdagede, at lynkesterne havde slået lejr og afventede dem, så de indtog en position over for dem. [3] Begge parter havde opstillet deres infanteri på hver sit højedrag, og imellem dem lå der en slette. Hér galoperede rytterne fra begge sider først ned og udkæmpede en rytterfægtning; og da de lynkestiske hoplitter som de første havde trukket ned ad bakken for at støtte deres rytteri og stod klar til kamp, rykkede Brasidas og Perdikkas dem i møde og engagerede dem. De drev lynkesterne tilbage og dræbte mange af dem; resten søgte tilflugt på højedraget igen og foretog sig ikke yderligere.

[4] Derefter rejste Brasidas og Perdikkas et sejrsmærke og forholdt sig afventende en to-tre dage, imens de ventede på illyrerne, som Perdikkas havde hyret, og som det var meningen skulle slutte sig til ham. Men efter dette interval ville Perdikkas ikke sidde inaktiv længere; han ønskede at rykke længere frem mod landsbyerne på Arrhabaios' territorium. Men det havde Brasidas ikke lyst til: han var bekymret for, at et muligt athensk flådeangreb kunne nå Mende før han selv, og foretrak derfor en tilbagetrækning.

{125} Midt under denne uoverensstemmelse indløb den besked, at illyrerne netop havde forrådt Perdikkas og sluttet sig til Arrhabaios. Nu kunne de derfor begge blive enige om en tilbagetrækning, da de var nervøse for illyrerne, som er dygtige krigere; men på grund af deres uoverensstemmelse var der ikke blevet truffet nogen afgørelse om, hvornår man skulle bryde op. I mellemtiden var natten faldet på, og både makedonerne og flertallet af ikke-grækerne blev grebet af den pludseligt opståede panik, som af uforklarlige årsager ofte slår ned over store hære: de forestillede sig, at de fremrykkende fjendtlige styrker var mange gange større, end de i virkeligheden var, og at de ville være over dem om et øjeblik; og de vendte sig øjeblikkelig om og tog flugten. Til at begynde med havde Perdikkas ikke opfattet, hvad der foregik, og da han indså det, var han nødsaget til at bryde op, inden han fik en chance for at nå at se Brasidas (for deres to lejre lå et godt stykke fra hinanden). [2] Da Brasidas ved daggry så, at makedonerne havde påbegyndt tilbagetrækningen uden at vente på ham, og at Arrhabaios og illy-

terne skulle lige til at angribe, bestemte han sig for også selv at trække sig tilbage, og han opstillede hoplitterne i kompakt karréformation og placerede de letbevæbnede i midten. [3] Han anbragte de yngste af tropperne, så de kunne storme frem fra formationen og engagere fjenden, hvor de end måtte angribe. Selv ville han sammen med 300 udvalgte soldater kommandere tilbagetogets bagtrop, hvor han havde tænkt sig at tage kampen op og afvise de forreste fjendtlige angribere. Tiden var knap, inden fjenden var over dem, men han nåede at få sagt nogle ord til opmuntring for soldaterne.

“{126} Peloponnesiske mænd! Hvis det ikke var fordi, jeg har en mistanke om, at I er i chok over udsigten til at stå isoleret tilbage over for et angreb af en barbarhorde, ville jeg aldrig prøve at komme med belæring midt i min opmuntring. Men nu, hvor vore allierede er deserteret, og vi står over for en talstærk fjende, vil jeg forsøge ganske kort at indskærpe de vigtigste punkter over for jer sammen med lidt opmuntring og påmindelse.

[2] Jeres fornemme præstation i kamp bør ikke være afhængig af, om der er allieret troppestøtte, men af jeres egne militære kvaliteter. Og I bør under ingen omstændigheder være bange for antallet af fjender, I som kommer fra et helt anderledes politisk system: hos fjenden er det ikke de mange, der hersker over de få, men tværtimod et mindretal over flertallet – og denne klikemagt kan de ikke opnå på anden måde end ved at kæmpe sig til den. [3] Det er jeres manglende erfaring med barbarer, der får jer til at frygte dem, men i betragtning af jeres egne tidligere kamperfaringer med makedonerne blandt dem – og også af hvad jeg selv kan slutte mig til og underbygge med andres rapporter – må I lære udenad, at de ikke er videre farlige. For når fjendens tilsyneladende styrker i virkeligheden er svagheder, vil en afklaring af de faktiske forhold sætte så meget desto mere mod i deres modstandere; men når fjenden har en eller anden reel fordel, vil en modstander uden kendskab til den nok være tilbøjelig til at gå ind til kampen med lovlig meget selvtillid.

[5] De mænd dér giver måske nok et skræmmende forhåndsindtryk, men kun for en, der ikke har nogen erfaring med dem. Ja, de ser da skrækkindjagende ud, så mange som de er, man kan næsten ikke holde deres

øredøvende råberi ud, og deres formålsløse viften omkring med våbnene ser vældig truende ud – men når de skal gå tæt ind på livet af modstandere, der er upåvirkede af alt det, er de ikke til at kende igen! For når de ikke har nogen fast slagorden, er der næppe nogen skam ved at forlade en hvilken som helst post under pres. Flugt og fremrykning nyder lige stor anseelse hos dem, så ikke engang for mod har de noget brugbart kriterium (og deres selvbestemmelses-kampmetode giver vel hver enkelt rig lejlighed til – helt efter bogen – at redde sit eget skind). De må også mene, at det er mere tilrådeligt at prøve at intimidere jer på sikker afstand end at engagere jer i nærkamp – ellers ville de jo gøre lige præcis det i stedet. [6] Så I kan altså tydeligt at se, at al den skræk, de indgyder på forhånd, i realiteten betyder meget lidt, selvom den måske trænger sig ind i ens øjne og ører. Hvis I kan holde stand mod deres angreb og, når øjeblikket kommer, igen trække jer roligt tilbage, med disciplin og formation intakt, når I desto hurtigere i sikkerhed. Og for en anden gangs skyld vil I så være klar over, hvordan den slags pøbelhære fungerer: hvis man modstår deres første angreb, vil de derefter demonstrere deres tapperhed ved at prale og true på sikker afstand uden nogensinde at komme frem til en indsats; til gengæld er de lynhurtige til at give en prøve på deres mod under ufarlige omstændigheder ved at følge i hælene på dem, der viger for dem.”

{127} Efter denne opmuntring begyndte Brasidas at føre sine tropper tilbage. Da barbarerne observerede det, angreb de dem under højlydt råben og larmen; de regnede med, at han flygtede, og at de kunne indhente hæren og udslette den. [2] Men der blev foretaget udfald imod dem, hvor de end forsøgte sig, og Brasidas selv og hans udvalgte folk holdt stand imod hovedangrebet bagfra. Hæren afviste altså til lynkesternes forbløffelse det første stormløb og modstod også derefter hvert angreb og slog det tilbage, men genoptog tilbagetrækningen, så snart lynkesterne holdt sig i ro. Derefter trak barbarerne hovedstyrken væk fra Brasidas' grækere, mens de stadig var på åbent land, og efterlod et mindre detachement til at opretholde forfølgelsen og chikanere dem. Resten satte i løb efter de flygtende makedonere og huggede dem ned, de indhentede, og de nåede det pas, der fører ind i Arrhabaios' kongedømme, i tide til at besætte det: det er et snævert pas mellem to højdedrag, og de vidste, at det var Brasidas' eneste

retrætelinie. Da han nærmede sig den vanskeligste del af ruten, påbegyndte de en omgående bevægelse for at indeslutte ham.

{128} Brasidas opfattede imidlertid, hvad der foregik, og gav sine 300 udvalgte soldater ordre til at løbe så hurtigt, hver især kunne, uden hensyn til kampformation, op på det af de to højdedrag, han mente var lettest at tage. De skulle forsøge at drive de barbarer, der allerede var i stilling deroppe, væk, inden deres hovedstyrke fik fuldført omringningen og sluttet sig til dem. [2] De 300 gennemførte angrebet og besejrede detachementet på højdedraget, så den græske hovedstyrke med relativ lethed kunne slutte sig til dem. Faktisk var barbarerne blevet skræmt, da deres folk var blevet besejret og havde mistet det højereliggende terræn, og herefter opgav de forfølgelsen; de mente også, at grækerne allerede befandt sig i grænseområdet og dermed var undsluppet.

[3] Da Brasidas havde sikret sig det højereliggende terræn, kunne han under langt tryggere forhold marchere videre og nåede endnu samme dag først til Arnisa i Perdikkas' kongedømme. [4] Brasidas' soldater var rasende på makedonerne for deres tilbagetrækning i utide, og når de stødte på nogle af deres oksekærrer langs vejen eller oppakning, der var faldet af (hvad der jo nemt kunne ske under en panikagtig tilbagetrækning om natten), spændte de af egen drift okserne fra og slog dem ned og satte sig i besiddelse af ejendelene. [5] Fra dette øjeblik betragtede Perdikkas Brasidas som sin fjende og begyndte også siden at nære had til peloponneserne, hvad der ellers ikke faldt ham naturligt på grund af hans antipati mod athenerne. Ikke desto mindre begyndte han, i direkte modstrid med sine egne interesser, at arbejde på at komme overens med athenerne igen og dissociere sig fra peloponneserne.

{129} Brasidas vendte tilbage fra Makedonien til Torone og fandt athenerne allerede i besiddelse af Mende. Mens han gjorde et ophold her, kom han frem til, at han ikke var stærk nok til at sætte over til Pallene og undsætte byen og bevogtede i stedet Torone omhyggeligt. [2] Det var samtidig med begivenhederne i Lynkos, at athenerne havde sendt den flådeekspedition imod Mende og Skione afsted, som de havde forberedt. Den bestod dels af 50 skibe, hvoraf de ti var fra Chios, dels af 1.000 hoplitter og 600 bueskytter af deres egne styrker, foruden 1.000 thrakiske lejesoldater og andre peltaster fra deres allierede i området. Ekspeditionen var under kommando af strategerne Nikias, Nikeratos' søn, og Nikostratos, Dieitrephe's søn. [3] De stod ud med skibene fra Poteidaia, gjorde landgang ved Poseidonhelligdommen og rykkede frem mod Mende.

Mendeerne selv og en undsætningsstyrke bestående af 300 skioneere og de peloponnesiske hjælpetropper, i alt 700 hoplitter under kommando af Polydamidas, havde slået lejr ved en stærk stilling på en bakke uden for byen. Med en styrke på 120 letbevæbnede fra Methone, 60 udvalgte athenske hoplitter og samtlige bueskytter forsøgte Nikias at nærme sig denne stilling ad en sti, der førte op på bakken, men de påførte ham tab, så han var ude af stand til at kæmpe sig derop. Samtidig forsøgte Nikostratos med resten af tropperne at storme den svært tilgængelige bakke ad en anden og længere rute gennem vanskeligt terræn, men hans tropper kom i vild uorden, så hele den athenske hær faktisk kom ganske tæt på et nederlag. [5] Da mendeerne og deres allierede ikke ville give efter, trak athenerne sig tilbage og slog lejr, og da natten havde sænket sig, vendte mendeerne tilbage til byen.

{130} Næste dag sejlede athenerne rundt om forbjergene og hen mod området ved Skione, hvor de erobrede havneforstaden. Da ingen kom ud for at møde dem (der var nemlig et vist mål af politisk splid i staten), tilbragte de hele dagen med at hærge markerne, og samme nat trak de 300 skioneere sig ud og vendte hjem igen. [2] Den følgende dag førte Nikias halvdelen af tropperne frem til grænseterritoriet mod Skione og hærgede markerne undervejs; samtidig tog Nikostratos opstilling med resten i nærheden af byen, ved den øvre port, hvor vejen til Poteidaia begynder. Det var tilfældigvis netop på det punkt, hvor mendeerne og deres allierede havde deres våbendepot på indersiden af muren, og Polydamidas befandt sig dér i færd med at stille sine tropper i formation og opmuntre mendeerne til at rykke ud og tage kampen op. De politiske uenigheder gav sig her udslag i, at en mand med demokratiske sympatier svarede ham igen og sagde, at han ikke havde tænkt sig at rykke ud og ikke kunne se nogen grund til krig. I samme nu Polydamidas hørte det, hev han fat i mandens arm og ruskede ham voldsomt; og folket samlede øjeblikkelig deres våben op og fór i deres raseri over dette løb på både peloponneserne og de medborgere, der havde samarbejdet med dem imod folket. [5] De blev grebet af panik og løbet helt over ende, dels fordi overfaldet kom så pludseligt, dels fordi portene nu blev åbnet for athenerne; og dette angreb troede de var blevet aftalt på forhånd med dem. [6] De af dem, der ikke blev dræbt på stedet, søgte tilflugt på byens akropolis, hvor peloponneserne hele tiden havde været indkvarteret. I mellemtiden var Nikias nået tilbage og var lige ved byen, og den samlede athenske hær strømmede ind i Mende. Eftersom portene ikke var blevet åbnet som resultat af en overenskomst, plyndrede de den, som om den var blevet taget ved

storm, og det var kun kun med nød og næppe, strategerne kunne afholde soldaterne fra også at myrde befolkningen.

[7] Efter kampen påbød strategerne mendeerne at fortsætte under deres vante forfatning, og selv at fælde dom over dem af borgerne, de betragtede som ansvarlige for oprøret. Dem, der havde lukket sig inde på akropolis, spærrede de inde ved at opføre en mur på begge sider helt ned til havet, og de anbragte en vagtstyrke der. Da de således havde fået fuld kontrol over Mende, fortsatte athenerne til Skione.

{131} Skioneerne selv og deres peloponnesiske hjælpetropper rykkede ud imod dem og indtog en stilling på et svært tilgængelig højdedrag foran byen, som en fjende ville være nødt til at indtage, hvis byen skulle indesluttet med en belejringsmur. [2] Athenerne rettede et kraftigt angreb mod denne stilling og, under kampen lykkedes det dem at drive styrkerne deroppe bort fra stillingen. De slog lejr og rejste et sejrsmærke, og derefter begyndte de forberedelserne til belejringsmuren. [3] Ikke ret længe efter, mens dette arbejde stadig stod på, slog de indesluttede peloponnesiske hjælpetropper fra Mende sig igennem bevogtningsstyrkerne helt nede ved vandet og nåede frem til Skione om natten; det lykkedes også de fleste af dem at slippe igennem den athenske lejr og ind i byen.

{132} Mens belejringsarbejdet ved Skione stod på, sendte Perdikkas en herold til de athenske strateger og fik en aftale i stand med Athen. Han var motiveret af det fjendskab, der var opstået mellem Brasidas og ham i forbindelse med tilbagetrækningen fra Lynkos, og var påbegyndt at gøre tilnærmelser til Athen umiddelbart derefter. [2] Nu traf det sig sådan, at spartaneren Ischagoras netop da skulle til at føre en forstærkningsstyrke over land op til Brasidas; og Perdikkas, der dels siden indgåelsen af overenskomsten med Athen blev presset af Nikias til at levere et tydeligt bevis på hans pålidelighed, dels selv ikke ville have, at der kom flere peloponnesere til hans kongedømme, bearbejdede sine indflydelsesrige gæstevener i Thessalien, som han altid sørgede for at stå på god fod med, til at få vejen så grundigt spærret for både forstærkningsstyrken selv og dens materiel, at Ischagoras end ikke forsøgte at tage spørgsmålet op med thessalerne. [3] Det lykkedes dog for Ischagoras selv og Ameinias og Aristeus at nå frem til Brasidas. De var blevet udsendt af Sparta for at få et overblik over situationen, og i et brud på sædvanlig spartansk praksis havde de taget nogle yngre mænd med sig fra selve Sparta, som skulle indsættes som guvernører i de respektive stater, så

dette arbejde ikke bare blev overladt til de første de bedste. Brasidas indsatte så Klearidas, Kleonymos' søn i Amphipolis og Pasitelidas, Hegesandros' søn i Torone.

{133} I løbet af den samme sommer fik thebanerne revet Thespias bymur ned, idet de anklagede dem for at nære athenske sympatier. Det havde de faktisk længe ønsket, og nu havde der budt sig en chance til for at få det klaret forholdsvis let, eftersom blomsten af Thespias hær var gået til grunde i slaget mod athenerne.

[2] Det var også denne sommer, at Heratemplet i Argos brændte ned. Præstinden Chrysis havde sat en tændt lampe tæt på uldbåndene og var så faldet i søvn, så det hele var blevet antændt og stod i lys lue, inden hun nåede at opdage det. [3] Chrysis blev bange for, hvordan argeierne ville reagere, og flygtede endnu samme nat til Phleious. Og i overensstemmelse med gældende lov i sådanne tilfælde udnævnte argeierne en ny præstinde ved navn Phaeinis. På det tidspunkt, hvor Chrysis flygtede, havde hun beklædt sit embede i otte et halvt år af denne krig.

Da sommeren gik på hæld, stod belejringsmuren omkring Skione færdig, og athenerne efterlod en bevogtningsstyrke ved den og trak sig tilbage med resten af deres tropper.

{134} Den følgende vinter forholdt både athenerne og spartanerne sig inaktive som følge af våbenhvilen, men mantineerne og tegeaterne med deres respektive allierede udkæmpede et slag ved Laodokeion på Oresthis' territorium. Det var et omdiskuteret spørgsmål, hvem sejren tilfaldt; for begge parter ene fløj havde slået fjenden direkte overfor på sig flugt, og begge parter havde opstillet sejrsmærker og sendt krigsbytte til Delphi. [2] Kendsgernerne var imidlertid, at efter et jævnbyrdigt udkæmpet slag med store tab på begge sider, som kun var blevet afbrudt af mørkets frembrud, havde tegeaterne bivueret på slagmarken og rejst deres sejrsmærke med det samme, mens mantineerne havde trukket sig tilbage til Boukolion og først senere rejst et konkurrerende sejrsmærke.

{135} Hen imod slutningen af den samme vinter, da foråret allerede var på vej, gjorde Brasidas et forsøg på at erobre Poteidaia. Han havde nærmet sig i ly af natten og fået anbragt en stige op ad muren uden at blive opdaget, for den blev sat til i det ubevogtede afsnit, der opstod, præcis når en af vagterne gik hen for at give vagtklokken videre til næste mand, og inden han kunne nå tilbage på sin post igen. De blev ikke desto mindre øjeblikkelig opdaget, inden nogen kunne sætte fod på muren, så Brasidas

førte i al hast sine tropper tilbage uden at vente på, at det blev dag. [2] Så gik vinteren til ende, og med den det niende år af den krig, som Thukydides har skildret.